

Valóban méltó és igazságos,
illő és üdvösségünkre váló,
hogy Téged, Urunk,
mindig dicsőítve magasztaljunk,
de leginkább a mai napon,
amikor húsvéti Bárányunk, Krisztus,
végső diadalt aratott a bűn fölött.
Ő ugyanis akkor, amikor eljött az óra,
nem védte meg földi életét,
hanem vállalta a halált is,
hogyan ezzel megpecsételje mindazt,
amit közöttünk élve mondott és tett.
Hogy pedig bizonyosságot tegyen
tanításának isteni eredetéről
dicsőségesen feltámadt,
hogyan ezzel még fényesebben
megvilágítsa
az Élet kapuját,
és megmutassa a homályban élő
világnak
az Atyához vezető utat.
Mostantól kezdve mindazok,
akik ezen az Úton járnak
birtokolják az Életet
és a halálnak nincs hatalma rajtuk.
Ezért az angyalokkal és
főangyalokkal,
trónállókkal és uralmakkal
és a mennyei seregek egész hadával

XXVI. évfolyam 5. szám
2019. május

Bulányi Gy.: Levél...	4097
Szaloczy L.: Páter Bulányi (részlet)	4082
Bulányi Gy.: Emberhez méltó teológia	4085
Bóta T.: Miért a geller?	4090
Farkas I.: Riport...	4093
Gromon A.: Rajongó vagy realista?	4098
Hegy B.: Isten egyedül van	4099
Miklovicz I.: Homília...	4100
Kovács L.: Halál és élet	4103
Mandics Gy. – Veres Zs.: Bolyai jegyzetei...	4104

«Az emberi elköteleződés folyóirata – családunkért, nemzetünkért,
mindenkiért – Isten Országá megvalósulásáért.»
Elérhetőség: koinonia.tarsak@gmail.com

*a Te dicsőséged himnuszát zengjük,
szüntelenül énekelve:*

*Szent, szent, szent a seregek Ura,
Istene!*

Telve ég és föld a Te dicsőségeddel.

Hozsanna a magasságban.

Áldott, aki az Úr nevében jő.

Hozsanna a magasságban!

(Merza József – 1973.)

BULÁNYI GYÖRGY

LEVÉL

Kedves Távlatok!

„Ha nem jól értelmezzük P. Bulányi írásait és megnyilatkozásait, kérjük, igazítsa helyre” – olvasom a Távlatok 1995/6. számának 783. oldalán a főszerkesztő Szabó Ferenc szavait. Meglepő kérelem. Két hónapja sincs, hogy írással kopogtattam egy másik katolikus lap főszerkesztőjénél, s telefonja felemelése nélkül vágta írásomat a papírkosarába. Csak hagyományt folytatott, amit főszerkesztő-elődje 14 éve így adott tudtomra: „Léka ezt mondta nekem: »Majd ha Bulányi bevallja és visszavonja tévedéseit, azt a mondatot leközlöheted tőle.«”

Kedves Távlatok, nagyon örülök, hogy 77 éves koromra kiérdemelhetem, hogy a magyarországi katolikus sajtóban is nyilatkozhatom „írásaim és megnyilatkozásaim” helyes értelmezésének tárgyában. Ezt megelőzően viszont jó volna tudnom, honnan ez az előzékenység ily nagy hirtelen, amikor a rendszerváltás immár hat éve alatt minden tőlem telhetőt megtettem a magyarországi katolikus nyilvánosságból kirekesztettségem/-ünk megszüntetése érdekében. Minden eredmény nélkül: könyveimet katolikus boltok nem árulják, újságjainkat katolikus templomok nem terjesztik, a katolikus lelkiségi mozgalmak találkozóra a Bokrot nem hívják meg, stb. Jó volna tudnom, kedves Szabó Ferenc főszerkesztő úr, mi indokolja velem szemben ezt az új hangját. A cikkében említett pap azt a vádat ugyanis, hogy „bolszevista sajtóban” vádolom kollaborálással püspökeinket, a Vatikáni Rádió magyar nyelvű adásának főszerkesztőjétől vette, aki ezt évekkal ezelőtt világgá sugározta, bár nagyon jól tudta s elhallgatta, hogy a csanádi püspöknek a bolszevista sajtóban megjelent írására válaszoltam a „bolszevista sajtóban”; s azt is nagyon jól tudta – s ezt is elhallgatta –, hogy semmiféle katolikus sajtóban nem volt módom közel 50 esztendőn keresztül bármit is megjelentetnem.

Kedves Távlatok, ha ez a főszerkesztő megteszi három évvel ezelőtt velem ezt, s most ugyanez a személy három év múltán fölkinálja, hogy írjak a Távlatok-ba, ennek nem kis oka lehet. Nem találgatom, hogy mi. Majd elmondja, ha akarja. . . , s ha el szabad mondania. Korábbi magatartását teljes mértékben indokolja az 1982-ben engem/bennünket ért ítélet, mely tiltja a magyarországi papoknak, hogy velünk együttműködjenek. Új magatartását is az a feltétlen

hűség indokolja, amellyel szolgálja egyháza hierarchiáját?

Kedves Távlatok! Az elítélt személy tölti szépen büntetését. Az elítélők hivatalból képviselték vele szemben az isteni igazságot – közölték tárgyalásán. Amíg az elítélők és/vagy azok jogutódai nem közlik, hogy ítéletük érvénytelen, mert nem az isteni igazságot képviselték, hanem csak egy pártállam utasításait, addig nagyon komolytalan folyóirati tárgyalást rendezni az elítélttel, fejére olvasva akár erényeit, akár bűneit. Minek? El van ítélve – időhatár nélkül. Nem életfogytig, élete elfogyása utánra is.

A peres akták jó része publikálva. Szívesen átengedem közlésre az azóta elhunyt Vass Tamás vácegyházmegyei pap tanulmányát a lefolyt peres eljárás egyházzjogi értékeléséről. Az elítéltnak meg lehet magyarázni, hogy méltán ítélték el, töredelmes bűnbánatra is lehet őt indítani, rá is lehet bírni, hogy folyamodjék kegyelemért. Mindez lehetséges, de gondolom, a Távlatok főszerkesztője ismer annyira, hogy tudja: perújrafelvétel az egyetlen valós lehetőség.

1982-ben a budapesti egyházi törvényszék megállapította téves tételeimet. Közöltem vele, hogy azok egyikét sem képviselem. Nem bizonyították rám állításukat, s igazolatlan vádjaikat a Püspöki Konferencia magáévá téve elítélt. Engem és mozgalmam. A Párt parancsára. Tudta ezt akkor, és tudja ma is minden illetékes, ha nem is vallja meg. Halála előtt két héttel Cserhádi püspök meg is vallotta. Innen kell gombolyítani ezt az ügyet. Ma vagy 300 év múltán. Kell? Csak akkor kell, ha számít valamit egy magát Jézustól eredeztető egyházban az az igazság, amely szabaddá tesz a szeretetre.

Budapest, 1995. december 24.

Bulányi György Sch P

A TÁVLATOK FŐSZERKESZTŐJÉNEK VÁLASZA

Kedves Bulányi Atya!

Baráti beszélgetésünk alkalmával nyújtottad át az itt közölt levelet. Akkor ígértem, hogy leközlöm, bár csak később – itthon – olvastam el. Utána írtam Neked, kérve a módosítást, hiszen legfontosabb kérdésedre beszélgetésünk során válaszoltam, így részben

időszerűtlenné vált. Hangsúlyoztam, hogy nem kért fel senki, se a Vatikánból, se a hazai hierarchiából, hogy „ügyedet” szavá tegyük. De mivel a Fórum rovatban a magyarországi egyház helyzetével, zsinati megújításával kapcsolatos véleményeket közöljük, a tegnapi tényekre sem boríthatunk fátyolt, hiszen a félig begyógyult sebek még sajognak. Az egyház belső párbeszédének kérdéskörében nem lehetnek tabutémák.

Az nem ránk tartozik, hogy a „perújrafelvételt” sürgessük, hogy a vitás kérdésekben döntőbírák legyünk. Nem is kívántuk ismertetni a Bulányi-ügy minden részletét. Szokolczay Lajos könyve, valamint Nagypénteki levél című könyved (Irotron kiadó, Budapest, 1993) bőséges tájékoztatóval szolgál. Máté-Tóth cikke egyébként – szerinted is – tárgyilagosan ismertette a Bokor mozgalmat. (Egyes olvasóink szerint meglehetősen egyoldalúan, „pozitívan” . . .) Az András–Szabó-beszélgetés P. Bulányi (és a Bokor egyes tagjai) írásait, megnyilatkozásait bírálta. A nyelv ugyanis konvencionális jel, a szavaknak, írásoknak közmegegyezéssel jelentésük van. Ha egyszer leírunk, közzéteszünk valamilyen véleményt, azt kiszolgáltató az értelmezéseknek. Így van ez akkor is, ha P. Bulányi az engedelmességről, az egyházrendről vagy az „egyházi hivatalról” stb. véleményt nyilvánít. Mi is elmondtuk véleményünket. A szándékok és a lelkiismeretek vizsgálója egyedül Isten.

Más kérdés az, hogy vajon elítélőid (hivatalból) az isteni igazságot, avagy a pártállam utasításait képviselték-e. Az talán kiderült az András–Szabó-beszélgetésből, hogy a pártállami manipulációnak jelentős szerepet tulajdonítunk. (Lásd: Távlatok 1995/6, 777. old. a Szokolczay-idézetrel!) De 1989/90 után a helyzet megváltozott. A Nagypénteki levél utolsó oldalán írod, miután a Lumen gentium 8. pontjára utaltál: „Nem akkor szolgáljuk az embert, ha a hatalom-gazdagság-erőszak elkötelezettjei meg vannak elégedve velünk. Csak akkor, ha Jézust követjük. A magyarságot is csak így szolgálhatjuk.” Te Magad húztad alá e szavakat, amelyekkel mindenki egyetérthet. De a Jézus-követés történetje a zsinat szellemében. Ezt idézted a LG 8. pontjából: „Amiként Krisztus a megváltás művét szegénységben és üldöztetésben végezte el, ugyanígy az egyház ugyanennek az útnak megjárására kap meghívást.” De ugyanebben a pontban még azt is olvassuk, hogy „Krisztus látható szervezettségben alapította meg és tartja fenn szüntelenül szent egyházát, amely a hit, a remény és a szeretet közössége ezen a földön. [. . .] Nem kell két valóságnak tekintenünk a hierarchikus szervekkel ellátott társaságot és Krisztus

misztikus testét, a látható gyülekezetet és a kegyelmi közösséget, a földi egyházat és a mennyei javakban bővelkedő egyházat: ezek emberi és isteni elemekből álló egyetlen összetett valóságot alkotnak. . .” És itt a zsinati dokumentum a megtestesülés misztériumához hasonlítja az egyház misztériumát. Később pedig az okmány kiemeli, hogy – Krisztustól eltérően, aki bűnt nem ismert – az egyház „bűnösöket foglal magában; egyszerre szent is és folyton megtisztulásra is szorul, a bűnbánatnak és a megújulásnak útját járja szüntelen.”

Ebben a konkrét egyházban, itt és most, a – tagjaiban, vezetőiben is – bűnös egyházban találkozunk Jézus Krisztussal; ez az egyház az igazság és a kegyelem közvetítője. Lehet álmodozni – amint Te is teszed, kedves Atya, a Nagypénteki levél-ben újra leköszölt 1980-as Egyházrend végén (NL 263kk) – a holnap eszményi egyházáról. A zsinati reformnak és korszerűsödésének is az a célja, hogy a valóságos egyház megközelítse a krisztusi eszményt, az egy, szent, katolikus és apostoli egyház Krisztus által akart teljességét. De ez csak úgy lehetséges, ha valamennyien, a hierarchia tagjai éppúgy, mint a többi megkeresztelt, megtérünk Krisztushoz. Úgy, hogy nem másokat vádolunk és buzdítunk, hanem magunkon kezdjük – Isten kegyelmével.

Kedves Gyurka bá! Veled együtt mondom azt a szép imát az alázatért, amelyet az Egyházrend végén (NL 278) olvasok: „Jézusom, tudom, hogy minden szavam annyit ér, amennyi a szolgálni akarás bennem. Hiszem, hogy egyházadra vigyázol. A mai struktúrájában is vigyázol reá, és a mai struktúrájában is a Tied. [. . .] Add meg, hogy úgy legyek bizonyos abban, amit jónak gondolok, hogy mindig készséges legyek odaigazítani gondolataimat azokéhoz, akikben a Lélek szavát kell felfedeznem. Ámen.”

Sok szeretettel köszönt: Szabó Ferenc SJ

BOGLÁRYNÉ MAILÁTH EDINA–HALÁSZ ENDRE

A BOKOR MOZGALOMRÓL

Kedves Főszerkesztő Úr!

Nagy örömet jelentett számomra a Távlatok 26. számának megjelenése, ezúttal elsősorban azért, mert

Fórum az Egyházzól cím alatt olyan témát tettek a katolikus olvasóközönség asztalára, amely legégetőbb gondjaink egyikével foglalkozik. Teszi ezt Máté-Tóth András habilitációs disszertációjának rövid ismertetésével és az András Imre–Szabó Ferenc-párbeszédrel, amelynek nyitottsága, az ügyet érdemben a helyes megoldás felé elindító volta végre azt a reményt kelti az olvasóban, hogy kis magyar egyházunkban mégis lehet egyszer keresztény megoldás.

Meggyőződésem, hogy ennek a problémának szeretetből kiinduló, korrekt megoldása olyan lelkiismereti tehertől szabadítaná fel a mindkét oldalon állókat, amelyek gyönyörű együttműködési energiákká alakulnának át. Mert szeretetlenségben élni keserves dolog, együtt valószínűsíteni a földi Isten Országát pedig gyönyörűség. E két állapot, illetve lehetőség határmezsgyéjén állunk.

Mivel régen szívügyem ebben az ügyben jószolgálatot tenni, ez alkalommal szívesen bocsátom rendelkezésre a szegedi Hittudományi Főiskolán a Bokor mozgalommal kapcsolatban elhangzott előadást. Biztos vagyok benne, hogy az ott jelen volt hallgatóság számát messze meghaladja azoké, akiket őszintén érdekel mindaz, amiről itt szó van, s amiről oly soká nem lehetett beszélni.

Megköszönve a szóhoz jutás lehetőségét, szeretettel és tisztelettel köszönti:

1996. február 3. Boglárnyé Mailáth Edina

Boglárnyé mellékelte annak az előadásnak részleteit, amelyet Halász Endre tartott a szegedi Hittudományi Főiskola papnövendékeinek és teológiaszakos tanárjelöltjeinek 1995. december 16-án.

Az előadás vázolja a Bokor történetét, és a kisközösségek világjelenségéről ad körképet, majd hosszabban ismerteti P. Bulányi könyvét: Keressétek az Isten országát! Ez a biblikus teológia először sokszorosítva terjedt el, végül 1990-ben nyomtatásban is megjelent négy kötetben. Annak idején a római cenzúrának is pozitív véleménye volt róla.

Inkább azt tartjuk most fontosnak, hogy közöljük Halász atya válaszait az előadások után feltett kérdésekre. (Szerk.)

Halász Endre válaszai

– Mi az, amiért a Bokor mozgalmat elítélték?

– Ez volt a legelső ilyenfajta kezdeményezés Magyarországon, amely az egyesületek feloszlátása után jelentkezett. Nagy hiánycikk volt a közösség, mert mindent fölszámolt az új rezsim, a gazdaköröktől és kluboktól egészen a KALOT-ig, amelynek valami 3500 közössége volt az országban. 76 tavaszán engedélyezték Lékai veszprémi püspöknek az esztergomi érseki kinevezését. Ennek ára volt. Amikor 76 decemberében püspöki konferencia volt Lékai bíboros vezetésével, akkor minden püspöknek a kezébe adott egy listát. Ezeket a papokat át kell helyezni, mert ezek közösségeket szerveznek. Endrey püspök ott azt mondta: Ezek az én legjobb barátaim! Azokat a papokat büntessük, akik ebben az időben dolgozni mernek Magyarországon? A püspöki konferencia így elutasította ezt a kérését a bíborosnak, amelyet ő az ÁEH elnökétől kapott, ti. hogy ezeket a papokat helyezték el, hogy megszűnjenek a kisközösségek. – 1980-ban a szentatya levelet írt a magyar püspököknek magyarul, amelyben számon kérte tőlük a bázisközösségeket. Erre Miklós Imre kitalálta, hogy rendben van, akkor majd lesz jó kisközösség meg rossz kisközösség. A Regnum lett a jó, a Bokor pedig a rossz kisközösség. Akkor a Fokoláré, bár bejött az országba, de olyan csendben dolgozott, hogy őrájuk még föl se figyeltek. 83-ban Bánk érsek úr engem nyugdíjba tett „megromlott egészségi állapotára tekintettel és egyházi érdekből”. 90-ben rehabilitált a püspöki körlevélben: „Tudvalévő, hogy az ÁEH mennyire beleszólt a püspökök munkájába, még a kápláni kinevezéseket is befolyásolta, meg a kispapfelvételt is, de főképpen a bázisközösségek ellen támadt. Ennek következménye volt, hogy egyeseket közösségi munkájuk miatt – nagyobb rossz elkerülése érdekében – kisebb helyre volt kénytelen helyezni, pl. Ócsa, illetve másokat nyugdíjazni, pl. Pécel.” Ezeket a papokat erkölcsileg rehabilitálta. Elismerte, hogy itt állami nyomásról volt szó.

Mi úgy érezzük, hogy a püspök atyáknak azt kellene mondaniuk, amit eddig Bánk érsek úr mondott velünk kettőnkkel kapcsolatban, hogy az állam követelésére voltak kénytelenek. . . Senki nem vetne rájuk követ, nagyon jól tudjuk, hogy milyen helyzetek voltak akkor. A Gyulay püspök úr kért bocsánatot az üldözött papoktól, bár nem ő üldözte őket, hanem az elődje alatt voltak bizonyos államilag kezdeményezett és ráerőltetett támadások, és a Cserhádi püspök úr tett egy ilyen megnyilatkozást halála előtt egy-két héttel

külföldön, a Kathpress-ben. Leírta, hogy minden püspöki konferencia előtt az elnöknek, a két érseknek és a titkárnak el kellett mennie az ÁEH-ba, ahol le kellett játszaniuk az egész konferenciát, és ott mondták meg, hogy erről nem beszélhetnek, erről meg így kell beszélniük. „Gyalázatos dolog, amit velünk csináltak!”

– Egyház és Bokor?

– A Bokor mindenkor vallja magát katolikus bázisközösségnek. 1982 óta, tehát 13 éve nincs római döntés a Bulányi-ügyben. Ratzinger bíboros nem hivatalos nyilatkozata, amit Bulányinak mondott, az: „Nem én ítéltem el.” A magyar püspököknek kell visszavonniuk azt a büntetést, amit kiróttak. Egyébként olyan büntetést róttak ki, amilyen nincs a Codexben. Mert a Codex olyat nem kíván, hogy egy pap, aki nincs felfüggesztve, az nyilvánosan ne misézhesen. Amint kilép Magyarországról Bécsbe, ott akár a piarista templomban is misézhet. Csak Magyarországon nem.

– Mit csinálnak a Bokorban?

– Keresztény életet élnek! De nem csak vallásoskodással, nem csak templomba járással. A Bokor-tagok tudják azt, hogy a lényeg a szeretet. Azért támogatják az éhező világot. Csináltunk egy „Harmadik Világ”-alapítványt, amellyel elsősorban páter Prakash-t támogatjuk, aki 9000 indiai gyereket nevel. Kilencezer! 1993–94-ben összeadtunk 6 millió forintot. Amikor megkérdeztük tőle, hogy ez a 6 millió forint, azaz 55 ezer dollár mennyire elég, azt mondta, hogy fél évre. Nagy dolog, hogy néhány ezer magyar ember fél évet segített az ő 9000 gyerekének.

– Az engedelmesség?

– Azt mondja Szent Pál apostol a Róm 14-ben, hogy minden, ami nem meggyőződésből történik, bűn. Azt mondta Deák Ferenc – a szívére mutatva –, hogy itt a kisbíró. A lelkiismeret, az az én első számú számonkérőm. Fontos, hogy a lelkiismeretem pontos legyen! Ezért folyton igazítani kell. A lelkiismeretem szerint kell, hogy engedelmeskedjem.

Amit Nagymaros a Regnumosoknak, azt jelentette nekünk a Bokor-ünnep Pécelen vagy 10 éven keresztül. 1978-ban [bizonytalan olvasat; a kézirat nem világos] rám üzent a püspök úr, kiküldte az irodaigazgatót, hogy értesítést kapott, hogy itt lesz a Bokor-ünnep. Miklós Imrétől kapta az értesítést. Itt Bulányi nem beszélhet – mondta. Hát nem beszélt, hanem hozzáimádkozott, amikor az egész templomban elhangzottak a spontán imádságok. 83-ban megint kiüzent, hogy itt lesz a

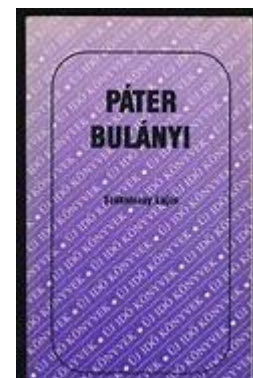
Bokor-ünnep. Küldjem el őket. Mondtam: én ezt nem vállalom, hogy kiálljak a templom elé, és azt mondom: „Miért jöttetek? Imádkozni a templomba? Hová gondoltok? Templomban imádkozni? Miféle ötlet ez?” Állíthatok rendőrt a templom elé. Nem fogjuk megverni, mert erőszakmentesség alapján állunk. Én nem tudom leállítani ezt, mert Pécestől Debrecenig meg Soprontól Esztergomig jönnek ide. Megtartottuk Pünkösdvásárnap; Pünkösdhétfőn már kezemben volt az „elbocsájtó szép üzenet”, amin már szombati váci postabélyegző volt. Ebben nem tudtam engedelmeskedni. Miért nem? Mert tudtam, hogy nem a püspök akarja, hanem ráüzentek. Úgy éreztem, hogy itt ebben a lelkiismeretemre kell, hogy hallgassak. – Hát megfizettem az árát.

Távlatok / 28 - 1996. április

SZAKOLCZAY LAJOS

PÁTER BULÁNYI...

(részlet)

Előszó

Rohan a történelem. Az utolsó félévben nagyobb szellemi-politikai változást értünk meg, mint annak előtte harminc éven át. Az igazság lávaszerűen ömlik elő föltartóztathatatlan sodrásával.

Kiadónk Bulányi György piarista szerzetessel még akkor kötött szerződést erre a könyvre, amikor megpróbálták vaskapoccsal összepréselni az egyházi és állami ügyeket és hivatalokat. Amikor az alternatív katonai szolgálat bevezetése, a vallási kisközösségek működése, az egyházi hierarchiától való eltérés komoly gyanút keltő, egyházasian: bűnös gondolatok voltak. Ma viszont ezt olvashatjuk például Várszegi Asztrik

segédpüspök, bencés szerzetes, a központi szeminárium rektora, Budapest püspöki helynöke nyilatkozatában:

„A vagyonától, az iskoláitól, az utánpótlástól, a sajtótermékeitől megfosztott, megroppant gerincű egyházak a Rákosi-, majd a Kádár-rendszer hű kiszolgálói lettek...”

"... a magyar egyház minden tiszteletre méltó vonásával együtt konzervatív, korszerűtlen. "

"Az Állami, Egyházügyi Hivatal léte szükségtelen és haszontalan volt. Az általa képviselt irányítási kényszerpályának, vakvágánynak nevezném...A túlélésnek igen nagy ára volt: tönkrementünk."

"... az egyház minden kisközösséget gyanakodva szemlélte. A lelkeségi vagy bázisközösségi mozgalmak nem illettek bele az egyházzal addig kialakított, sémába: a hatalmat irritálta, így áttételesen az egyházi kormányzatot is..."

".. súlyos mulasztások terhelik mind az egyházi vezetőséget, mind pedig Bulányi atyáékat. A jövő útja valamilyen emberi, testvéri megoldás lenne: megbékélni, kiengesztelődni... mely a magyar egyházra éppúgy vonatkozik, mint a Bokorra, Bulányi atya közösségére..." "Immár ebben a légkörben tehetjük le az olvasók asztalára Bulányi atya megrendítő vallomásait, tanítványainak megnyilatkozásait, a tanítás néhány alapvető elemét és az egyházi "perek" néhány dokumentumát.

Izgalmas, fölkavaró olvasmány e munka. Szakolczay Lajos irodalomkritikus értő kézzel szerkesztette és bontotta ki az anyagot, természetesen elsősorban a mester intenciója szerint. Megismerünk egy olyan papot, aki egyénisége vértetében merte vállalni az önálló gondolkodást, az egyházban szokásos engedelmesség legvégső határáig. Hiszen Bulányi nem egyszerűen az állammal került szembe, hanem bizonyos mértékig saját egyházával is. Életfogytiglani börtönbüntetésre ítélték 1952-ben, koncepció per alapján. A vád az volt, hogy kisközösségeket hozott létre, melyekben hat-nyolc fővel próbálta megkeresni Isten országát. Ez természetesen államellenes cselekedet volt. 56-ban kiszabadult, majd 58-ban, hosszú bűdosás után - mivel nem akart kimenekülni saját hazájából - újra bebörtönözték, hogy összesen nyolc esztendő töltsön az" ismerjük meg hazánk börtöneit" nevezetű mozgalomban. Ezután tíz évig volt nyolc nyelvet beszélő szállítómunkás, majd tíz évig fordításból élt, mert egyháza sem biztosította a hivatalos papi működését. Nyilván az akkori egyháziak

nem akartak a langyos állami-egyházi vizekbe ilyen érdemtelen és izgága követ dobni. Hiszen ahol a püspök szobájában lehallgatókészülék figyelt, s ahol a titkárságon ávós titkár ellenőrizte az iratokat, ott nem volt könnyű isteni igazságot képviselni.

Bulányi mester azonban mindezt túlvészelt, hiszen nem ítélték halálra ("szociáldemokratát meg papot legfeljebb agyonverni lehetett, akasztani nem... "), kibírta a nyolcéves börtön büntetését és a további, embert nyomorító éveket. Azonban nem hagyott alább kisközösségszervezésével, tanainak életet adó terjesztésével, egyéni, az egyháziak által igencsak kétséges szemléletének terjesztésével, így aztán utóbb nem is annyira az állami szervekkel, hanem az egyházi hatóságokkal gyűlt meg a baja. Egyáltalán nem volt örvendetes például az a következetesség, melyet a katonai szolgálat alternatív változata mellett kifejtett, e mellett sem kardoskodtak olyan nagyon egyházi előljárói, hiszen a "megroppantott gerincű egyházak, a Kádár-rendszer hű kiszolgálói lettek".

Mindemellett Bulányi többkötetes üdvtanában nyilván olyan tételeket is hirdet, melyeket az egyház teológiaellenesnek ítélni lehet, így aztán a per, a Bulányi-per sok súlyos ellentétet hordoz magában.

A vallásüldözés nem új jelenség. Összefügg magának a szovjet hatalomnak létrejöttével. A papságra és a hívőkre hamar kiterjedt az ellenség vádja. Az 1922-es évektől kezdve ugyanúgy lecsaptak rájuk, mint a burzsoákra vagy haszontalan értelmiségiekre. "A papi rend képviselői elmaradhatatlan részévé váltak a napi zsákmánynak: ősz hajuk, és szakálluk ezüstösen csillogott minden Szoloveckre irányított transzportban..." - írja Alexander Szolzsenyicin.

Most voltunk Kárpátalján, ahol olyan hetvenhat éves pappal beszélgettem, aki tíz évet töltött rézbányában a kínai határszél sivatagában. "

Nem csoda hát, hogy a rendszer hazai szálláscsinálói méltó tanítványoknak akartak bizonyulni nagy elődeikhez.

A kultúra tudatalattijában azonban örökké tovább él a vallás, hiába festik be egységes piros festékkel a "felépítményt", ahogy egy kicsit felhólyagzik a festék, előbukkan az eredeti szín. Bulányi mester portréjában, írásaiban minden vallási vonáson túlhaladunk egy emberi emberrel, nagy szívű, szellemes, eleven gondolkodású, heroikusán hétköznapi pappal, aki kedvenc Babitsa szavával: "vállalta a prófétaságot".

- Boldog ember Ön?
- Úgy érzem, azt az utat járom, amelyiken járnom kell.

Gyurkovics Tibor

Gyökerek...

- Honnan indult a pályája?,

Hetven éve születtem, Budapesten, hétgyermekes családból. Édesapám szabadgondolkodó volt. Olyan hatosztendős kisfiú lehettem, amikor egy májusi litánia élménynek a hatására megtért. Jött haza délután, a Bakáts-téren keresztül, a templomból kiszűrődött az orgonaszó, bement, és ott egy álló helyében, hosszú szabadgondolkodó pálya után megtért: úgy, ahogy az a francia írónál nemegyszer olvasható. Ennek hatására hamarabb lettem elsősáldozó, és a négy elemi után bekerültem a pesti piaristák gimnáziumába. Volt ott egy csodálatos magyartanárom. Sík Sándornak az egyik legjobb rendtárs tanítványa. Én is piarista akartam lenni, és magyar szakos.

Hogy hívták a magyartanárt?

Báthori József doktor. Később az amerikai magyar provinciának lett a feje, mert 48 után kiment. Aztán az egyetemen Horváth János volt, - ismét, csak rajongva szeretett, - tanárom, és nagyon biztos voltam abban, hogy életem a gyerekeké lesz, de a magyar irodalomtörténet szolgálatáé is.

Kezdjük a legelején, minden a gyermekkorban gyökeredzik...

Jó volt Bulányi-gyerekeknek lenni. Az első lakás, amire emlékszem, a Mester utca és a Ferenc utca sarkán volt - a három szobának az ablaka a Ferenc utcára nézett. Magasföldszinten laktunk, a gyerekszobában rács is volt az ablakon, s nekem szabad volt oda fölállnom, s nézni, hogy a Ferenc utcán hogyan fociznak rongylabdával a gyerekek. Egyszer annyira beleéltem magam ebbe, hogy berúgtam az ablaküveget is. Vasárnaponként elmentünk a Lipót körútra, ahol anyai nagyapám és nagymamám lakott. Amíg a szülők a nagypapával és a nagymamával a belső szobában kártyáztak, mi, unokatestvérek egy nagy előszobában játszottunk, - ez volt a mi társadalmi életünk.

Kérem, mutassa be a családot!

Kezdeném anyai nagy szüleimmel. Stück nagypapa, Stück Ferenc jól ismert cukrász volt. Úgy tudom, ő volt a Cukrász Ipartestület első elnöke. A várban van valami állandó tárlat, ahol ki van állítva egy családi fénykép,

amelyen nagypapa, nagymama és az öt életben maradt gyerek látható, köztük az én édesanyám is.

Ő német volt!

Úgy volt német, ahogy akkoriban Budapest lakosságának a fele, német, vagyis: kétnyelvű volt. A nagymamával csak azért beszélt németül, hogy a gyerekek ne értsék, amit mond. Én is sokszor hallottam gyerekkoromban: Nicht vor den Kindern, magyarul, a gyerekek előtt ne! - és ilyenkor németül folyt a gyermekfűlnek nem kívánatos beszélgetés. Érdekvilág volt az. Nagy cukrászdájuk volt a Nyugatival szemben, valamikor 19-ben, vagy 20-ban leégett. A jómódú polgárcsalád ezzel tönkre is ment.

Es apai nagyszülei?

Édesapám apja 1915-ben meghalt tuberkulózisban. Pesti, belvárosi kiskocsmáros volt, a Magyar utca, és a Reáltanoda utca sarkán volt a kocsmája, amelyet, aztán a nagymama vezetett tovább. Ott laktak a Magyar utcában, egy kicsi kis házikó első emeletén. Tehát se apai, se anyai ágról, nem vagyok értelmiségi. Édesanyám négy polgárit végzett, édesapám is, de ő utána kijárta a felsőkereskedelmit. 19-ben a frontra került, 16-ban fejlövést kapott, emiatt hosszabb ideig itthon volt betegszabadságon, ekkor nősült meg.

Hol harcolt?

14-től 16-ig a Doberdón, - ott kapta a fejlövést, - a félesztendő betegszabadság (és a házasságkötés) után az orosz frontra került, onnét jött haza az alakulatával 18 őszén, főhadnagyként szerelt le. A 20-as évek elején banktisztviselőként dolgozott, később elvégezte a közgazdasági egyetemet. A Fővárosi Takarékpénztárnál (a későbbi Községi Takarékpénztárnál) állt alkalmazásban. A 40-es évek elejére már az igazgatóságig vitte, ám 46-47 táján kényszernyugdíjazták. Ő is belekerült a Magyar Közösség néven ismert per nem-tudom-hányadik csoportjába. Az elkötelezetten vallásos embert elítélték fél évre, abból három hónapot le is töltött a Gyűjtőfogházban. Egy ideig kapta a nyugdíjat, majd azt is megvonták. Mivel korábban is szenvedélyes amatőr fotós volt - sok-sok pályázatot nyert a képeivel -, elhelyezkedett a Mosoly-album nevű vállalatnál. Egy hátizsákba belerakta a felszereléseit, és megrendelés alapján járta a falvakat. Sok érdekes történetet mesélt. Például: egy rendőr meg a párttitkár felöltöztette kislányát első áldozási ruhába, és fényképet készített róla, mert a kisgyerek első áldozni csak a nagymamánál tudott, ki tudja, hányadik határban. A Mosoly-album

államosítása után újból kezdte Szolnokon, közel hatvan évesen a közgazdasági pályát, egy kis vállalatnál könyvelősködött. Később, Pestre kerülve a Paplangyárban lett főkönyvelő. Hetvenesztendőskoráig dolgozott, 77. évében halt meg.

Térjünk vissza, a gyermekkorhoz! Ön nagy családban élt.

Édesapám megtéréseig, 1924-ig, csupán ketten voltunk testvérek, de utána, sorban jöttek a gyerekek. Tehát, Kamilla nővérem 1917-ben született, én 19-ben. A következő öt gyerek: Lívia 25-ben látta meg a napvilágot, 28-ban Ágoston, 30-ban Imre, 33-ban László és 37-ben Mária. A sűrű gyermekáldás a családi gyóntatónak köszönhető, aki egyszer azt mondta apámnak és anyámnak: "Kedveseim, én nagyon szeretem magukat, de maguk miatt nem akarok a pokolba kerülni." Mit jelentett ez? Nem volt szabad a születést szabályozni, akkori kifejezéssel élve: szabad utat kellett engedni Isten akaratának.

Nem éltek a sok gyerek következtében szegénységben?

Mikor én kisdíák voltam, emlékezetem szerint édesapámnak 360 pengő volt a fizetése. Akkor ez jó fizetésnek számított, 36-ban az összeg már 650 pengőre nőtt.

Ekkor hol dolgozott az édesapja?

Ugyanott, bank aligazgatóként. Furcsa, de az, akkor horribilisan számító összeg csak szűkös szegénységet biztosított, mert a két nagymamát is támogatni kellett, közülük az egyik mindig nálunk lakott. A pénzt tíz felé kellett osztani. Tehát a mai pocsékoláshoz képest egy hallatlanul szűkös és tisztos szegénységet éltem gyerekkoromban. Bizonyos középosztályi elvárásoknak (lakáskultúra, öltözködés stb.) eleget kellett tenni. Egyedül a hason lehetett spórolni.

Mi került az asztalra?

Anyuka hetenként legföljebb kétszer vett húst. Az egész nagy családnak hatvan dekát. Ahogy a Pesti nyelven mondták, vékonyra kiklopfolta és kirántotta. Ez volt az ünnepi étel. Tésztát minden mennyiségben ettünk. A liszt olcsó volt. Mátyásföldön a cinkotai dinnyetermelő parasztok a pesti piacról jöve a házuk előtt mentek el délután, s ami sárgadinnyét nem tudtak eladni, mi megvettük - darabját 10 fillérért, és leraktuk a pincébe. Semmiféle étel-pocsékolás nem volt, a legkisebb darab kenyér sem vesztetett el. Tízórára egy karéj kenyeret kaptunk, hozzá öt szem szilvát pontosan kiszámolva. Egyébként a családban mindenben fejadag volt. Én az

anyagi bőséget csak piarista koromban tapasztaltam meg. Ott a szerzetes-rendben magasabb volt az étkezési színvonal, mint nálunk odahaza. Minden fizetésekor apuka és anyuka órákra összeült, - anyukának borítékai voltak: erre, arra, amarra kell a pénz.

Egy nagy családban élmény lehetett az ünnep...

A karácsony volt számunkra az igazi ünnep, mert húsvétkor nálunk nem volt ajándékozás. A karácsonyt azért is szerettük, mert akkor apuka és anyuka feltétlenül játszott velünk valamiféle társasjátékot. De ünnepnek számítottak - míg Pesten laktunk - a vasárnapok is, mert apuka gyakran vitt bennünket kirándulni. Az is előfordult, hogy focizott velem a Haller téren, s a kihúzott ebédlőasztalon elég sokat pingpongoztunk. A kirándulások és labdajátékok ugyancsak ünnepet jelentettek számunkra.

BULÁNYI GYÖRGY

EMBERHEZ MÉLTÓ TEOLÓGIA

1.

Valamikor az élet ütőerén tartottam a kezemet. Legalábbis azt gondoltam, hogy tudom, hogy hány óra. A csehek már másodszor csinálnak olyasmit, amire mi nem látsunk képesnek lenni. Mit csinálnak? Felmérik magukat a cseh katolikusok, hogyan állnak az Úr színe előtt. Már kétszer is megtették. Hírt adtunk mind a kettőről a Koinóniában. Először: a 2000/novemberi számban, ahol nemcsak lefordítottuk Oto Mádr Conciliumban megjelent cikkét (Földalatti egyház: világiak részvétele vagy szektásodás), hanem foglalkoztunk is vele (A Concilium 36/3-as száma). Másodszor pedig a jelen és múlt havi számunk hozza – két részletben – egy szerzőpáros, Dolista és Machula írását: A teljes szkepticizmus a felsőbbség iránt.

Valamikor-mikor gondoltam magamról, hogy tudom: hány óra? Úgy ötven-hatvan-hetven évvel ezelőtt. Láttam – mert benne voltam – a mátyásföldi egyházközség életét. Végigregöltem cserkészeimmel a szabolcsi falvakat, s mellékesen Zoltán Palinak összerogöltünk '47-ben egy Barankovics-párti képviselőiséget is. S Debrecenben s az ország bármely városában megmozdult ifjúság, férfiak és nők, amikor '48 körül magyarázni kezdtem nekik a nem-szalón Krisztusról és a kisközösségekről. A java papok mind velem voltak, s csak a jezsuiták terjesztették rólam,

hogy biztosan zsidó vagyok, s ebből magyarázható nagy-nagy nyugtalanságom. A püspökök kissé óvatosak voltak, de megszelídítettük többnyire azokat is. Egy egészségesen és egységesen lélegző egyházban éltem. A fogoly bíboros is rangot adott bátorságunknak. A békepapok, a Rákosival megegyezők, azaz neki engedelmességek még erős kisebbségben voltak akkor.

Aztán később is, amikor kijöttem a börtönből és szállító-munkás státusban ugyan, de minden vasárnapomat, hajnaltól kezdve, a péceli plébánián töltöttem és miséztem, prédikáltam, gyóntattam naphosszat... – akkor is tudtam, hogy hány óra. Majd ugyanígy voltam a 70-es években, amikor az elején megírtam a Lelkipásztori Marketinget, a végén pedig az Egyházrendet. Ebben a két évtizedben is úgy gondoltam, hogy látom, mi van az egyházban. 1950-től 1980-ig. Mi vagyunk az egyház-élményem és élményünk volt. Aztán meg kellett tanulni, hogy á, dehogyan: szemét, egyházromboló eretnekek vagyunk! A korábbi harminc év alatt végig – találkoztam nagy titokban püspökeinkkel, s mindig ugyanazon az oldalon voltunk. Utána már csak Endreyvel, meg még egy-kettővel. Ezután lettünk eretnekek.

Hogyan is írta magánlevelében Ratzinger? Így: Reméltem, hogy az Ön számára magától értődő lesz az egyház ítélete után újra orientálódni... mihelyt tudomására jut... Hiába remélte. Nem volt számomra magától értődő az újra-orientálódás. Ha eddig a földalatti kisközösség volt az üdvösség útja, mért lesz ezután a megegyezés és a kommunistáknak lefekvés az üdvösség útja? Azért nem volt magától értődő, mert e három évtizedben megtanultam csak Jézusra figyelni. S az egyház ítélete után orientálódni már csak akkor tudtam, ha ez az egyházi ítélet Jézus után orientálódott. A kommunisták által halálra félemlített Lékai szájából nem tudtam és nem is akartam az egyház ítéletét hallani, mert az egyház szent szó volt nekem: azokat jelöli, akik Jézushoz igazodnak. Ma is azokat.

A 80-as években az egyházi cselekvés vagy szereplés porondjára kerülnek azok, akik eddig nem voltak ott láthatók-hallhatók. (Azok, akik korábban hétköznap láthatatlanok, vasárnap meg érthetetlenek voltak – vagy nagyon is egyértelműen fújták, amit kellett.) Ez az évtized az egyház meggyalázódásának az évtizede: mi sűrű sorokban megyünk a börtönbe, s elítélőink immár nemcsak a Párt, hanem az egyházi hierarchia is. Ez utóbbi is, melynek ítélete szerint a Bokor katonáskodást-nem-vállalói megbontják az egyensúlyt a Varsói Szerződés és a NATO között (Paskai teológiai érve!).

Az a folyamat, amely a II. vatikáni zsinattal kezdődve 1964-ben részleges megállapodást eredményezett a Párt s a vatikáni hierarchia között, felgyorsította a katolikusok elhűtlenedési („szekularizációs” – Gergely J. szerint) folyamatát, ami egyébként a 45 utáni rendszerváltásnak keményen szorgalmazott követelménye és következménye is volt. Pécelen a 60-as években, a legkeményebb papi helytállás mellett is észlelhető volt a templomba járók lassú fogyatkozása. A folyamatnak csak a felgyorsulását eredményezte a megállapodás. Ja, ha a papok lefekszenek, akkor mi sem kockáztatjuk a bőrünket! – így gondolkodott a templombajárás kockázatát mérlegelő állam- és egyházpolgár.

Világossá akarom tenni pozíciómát. Helyzetemből folyóan én csak ezt gondolhatom: az ateizmustól kapott egyházi működési lehetőségek nem szolgálhatják Jézus ügyét, mert e lehetőségeket az ateisták csak akkor adják, ha lényeges jézusi tartalmakat zárójelbe teszünk. Példa: Poggi monsignore, a Vatikán utazó nagykövete közli velem '81 tavaszán a Hiltonban Miklós Imre üzenetét, hogy hajlandó zöld utat nyitni mindenféle kisközösségi munkának, ha lemondunk a katonáskodás megtagadásáról. Mit ér a kommunisták nagy ajándéka: szabad immár világiakból is hitoktatókat képeznünk? Mit ér ez, ha egyszer azon azt kell megtanulni, hogy Jézus és a kard szépen megférnek egymás mellett. Kopernikuszi fordulat játszódott le bennem az elmúlt félszázadban, amikor megértettem: államilag megengedetten mondhatom a katolikus krédót, ha egyszer a katolikus embernek szabad gyilkolnia, s erőszakot igénybe vennie. Mondhatom, de Jézus Istene előtt meg nem állhatok. Bizony mondom, nem ismerlek titeket! Mert az Uram, Uram mit sem számít, csak a mennyei Atya akaratának teljesítése.

Következésképpen én e félszázad egyháztörténetét egyszerűen látom. Fölfelé ment az egyház jézusi ázsiója, amíg a jézusi tartalmakat hirdethettük benne, mint egyházi tartalmakat. S lefelé megy az egyház Jézust megmutató szerepe, ha ezeket nem hirdethetjük. Tudom, hogy a Bokor ezeket a jézusi tartalmakat képviseli. Tapasztalom, hogy ezektől a jézusi tartalmaktól 89 előtt és 89 után egyaránt elzárkózik a római és a hazai hierarchia hatására a Jézustól egyre inkább eltávolodó hazai egyház – hierarchia és hívők egyaránt. Nincs, aki szót emeljen kirekesztésünk ellen: nem vállalják fel. Ennek az egyháznak lehet ötször vagy ötvenszer annyi megnyilvánulása, mint amire az elnyomatás éveiben

lehetősége volt, de az ötször vagy ötvenszer annyinak jézusi értéke kizárólag a megnyilvánulások jézusi tartalmától függ. Ugyan mennyi lehet ez az érték, ha egyszer minket, múltunkat félre kell tolnia?!

2.

(Mit is jelent tehát, amikor valaki ezt mondja: hiszek? Úgy gondolom, hogy ez a hit = a teljes bizalom egy személyben: ez a személy nem akar nekünk rosszat, nem ver át, javunkra van és él nekünk.)

Oto Mádrnak megvan a maga nem nagyon elismerő véleménye mind Davidek, mind a magam teológiájáról. Dolista és Machula viszont inkább ismerteti a cseh teológiát (a magyarral ugyanis nem foglalkozik), mint minősíti. De közös Mádr és a szerzőpáros munkájában, hogy mindhárman a múlt ellenálló és börtönviselt teológusaira emlékeznek, s egyikük sem említ bárkit is az államhatalomtól elfogadott 89 előtti teológusok közül, vagy a 89 után beköszöntött politikai szabadságban feltűnő teológusok sorából. (Nálunk azonosak a két csoport személyei – s ez érvényes más foglalkozásokat űzőkre is, még a politikusok egy részére is.)

Emberhez méltó élet csak emberhez méltó gondolatból fakadhat. Az emberhez méltó teológia meg miből fakad? Nem abból, amiből az emberhez méltó tudomány. A tudományt, a filozófiát és a teológiát meg kell különböztetnünk egymástól. A tudomány tapasztalatokat rendszerez. A filozófia viszont emberben megszülető olyan gondolatokat rendszerez, amelyek nem ellenkeznek a gondolkodás törvényeivel. És a teológia mit csinál? A különféle vallási közösségeken belül tekintélyre jutott nézeteket rendszerezi.

Míg a tudomány egyetlen, mert a tapasztalatok nem ellenkezhetnek egymással... míg a filozófia elvben egyetlen, mert a gondolkodástörvények azonosak, csak a gyakorlatban a gondolt eredmények mikroszkóppal vagy centiméterrel nem igazolhatók... – addig a teológia elvileg akárhányféle. A hatmilliárd embernek nem azonos az ujjbegye, s nem azonos az sem, hogy mit gondol Istenről. Ha mind a hatmilliárd tudna találni magának tíz-tíz embert, aki elfogadja azt, amit személy szerint ő maga gondol az Istenről, akkor lehetne hatmilliárd vallás a jelenben. Mivel azonban tízszer kevesebben, azaz csak hatmilliárdan vagyunk, a mondott tíz-tíz személy segítségével csinálhatnánk hatszáz millió vallási közösséget. Csinálhatnánk, de nincs annyi. Mennyi van? Kevesebb. Hazánkban van

talán kétszáz bejegyzett vallási közösség. Ha nem volna létszám- és egyéb küszöbe a bejegyzésnek, talán volna négyszáz is. Ennek a négyszáznak legalább 95 %-a nem magyar produktum, másutt találták ki; mi csak – mondjuk – húszat hívtunk belőle életre. Summa: a tízmillióra esik húsz vallás. Tízmilliárdra húszezer. Aligha van ennyi. De van – mondjuk – hatezer, s mindegyikükre esik átlagban egy millió hívő.

Vallási közösség akkor támad, amikor valakinek istenélménye, istentapasztalása, vagy egyszerűbben: csak gondolata támad Istenről, s ezt olyan erővel tudja közölni, megjeleníteni életvitelben, csodában, liturgiában embertársai előtt, hogy amit képvisel, hitelre talál náluk. Ábrahám istenélménye hitelre talált feleségében, fiában, unokájában, azaz Jákob/Izraelben, s annak ivadékaiban: Mózesben is. Mindezek az ivadékok elhitték Mózesnek, hogy szólt hozzá Isten az égő s el nem égő csipkebokorból, s ebből lett a zsidó vallás. Valakik elhitték, hogy Jézus az Isten fia, és feltámadt, miután saját és zsidó főpapja keresztre feszítettette, s ebből lett a ma már közel kétmilliárdnyi kereszténység – minden bizonnyal ezernél is több felekezetre bomolva. Felekezés pedig úgy történik, hogy Luther nem hisz a pápának, s valakik meg hajlandók hinni Luthernek, s lesznek lutheránusok, azaz evangélikusok. VIII. Henrik, Kálvin, Zwingli, Jakob Hutter viszont nem hisz Luthernek, de talál olyanokat, akik hisznek az említetteknek, s lesznek az anglikánok, reformátusok, zwingliánusok és hutteriek. Mindezen s a többi nem említett keresztény és nem-keresztény valláson, vallásfelekezeten belül óhatatlanul csinálják a teológiát. Mért óhatatlanul? Azért, mert igazolni kell, hogy nekünk van igazunk, s nem a többi hatezernek.

3.

(Hogyan kell emberhez méltó teológiát csinálni? Előbb azt mondom el, hogy hogyan nem lehet. Így: biztosan nekem van igazam, és mindenki más vagy hazudik, vagy téved. Toynbee szerint a vallások eredeti bűne: az önközpontúság.)

Miért vagyok ...római katolikus? Ez a kultúrám. Ez ma az én tetejetlen fám.)

Hogyan kell emberhez méltó teológiát csinálni? Előbb azt mondom el, hogy hogyan nem lehet. Így: biztosan nekem van igazam, és mindenki más vagy hazudik, vagy téved. Toynbee szerint a vallások eredeti bűne: az önközpontúság. Ennek az oka: mindegyik meg van győződve arról, hogy csak egyetlenegyszer történt kinyilatkoztatás az Isten részéről, s ezt történetesen

éppen az ő biológiai-szellemi ősei kapták meg. Ha pedig ugyanazt a kinyilatkoztatást ápolja, tiszteli két vallási közösség, akkor azon az alapon képviselhetik az egyes felekezetek a vastagon szedett tételt, hogy az Isten az ő felekezetük alapítóját vagy mindenkori vezetőjét ajándékozta és ajándékozta meg azzal a képességgel, hogy szolgáltatni tudja az emberiség számára az egyedül helyes eligazítást, s minden, ami ettől eltér, az – minimum – tévedés következménye. Így nem lehet emberhez méltó teológiát csinálni. Sajnos: az emberiség eddigelé főleg vagy kizárólag ilyen emberhez nem méltó teológiát csinált. Azt hiszem, ma is ezt csinálja. Csak a múltban sokkal sűrűbben végezte ki a tőle eltérő eredményre jutókat, mint a jelenben. Ez az engedékenység azonban sajnálatosan nem annyira a tolerancia, mint inkább a közöny eredménye. Aki számára nagyon fontos, hogy csak a maguk teológiájának legyen igaza, azok ma is sokkal sűrűbben iktatják ki az életből a más hiten levőket.

Egykori dogmatanárom szerint elő kell venni a kiskatekizmust, s azt kell magyarázni – így kell teológiát csinálni. Hát lehet így is, de aligha visz előre, mert féltő, hogy a gondolkodó emberben közönyt szül, a primitívben pedig fanatizmust, esetleg gyilkolási hajlandóságot is. Hogyan kell tehát emberhez méltó teológiát csinálni? A kiskatekizmus biztosan az első lépések közé tartozik, bár nem a legelső. A Kis kacsóid összetéve szépen, / Imádkozzál édes gyermekem – hamarabb formálja lelkünket. Később ajánlatos egy nagyobb katekizmust is elolvasni. Aztán lehet arra az eredményre jutni, hogy vallom mindig azt, amit vallásom vezetői mondanak, mert teljeséggel rendetlen dolog, hogy felmondok egy hitvallást, aztán nem hiszem, amit mondok, meg nem egészen azt hiszem, amit a szöveg mond.

Ezzel a dolgok közepébe érkezünk. Hogyan mondhatom egy szövegre azt, hogy hiszem, amikor jól tudom, hogy milliárdok másra mondják, hogy hisznek? És hogyan mondhatom, amikor tudom, hogy nálam sokkal képzetesebb emberek abszurdumnak tekintik hitvallásom szövegének egyik vagy másik kitételét? Mit is jelent tehát, amikor valaki ezt mondja: hiszek? Gyerekkorban hiszünk anyukánknak, mindabban, amit mond, s a tanító néninek is hiszünk, hogy az a betűt tényleg úgy kell leírni, ahogy ő mutatja. Úgy gondolom, hogy ez a hit = a teljes bizalom egy személyben: ez a személy nem akar nekünk rosszat, nem ver át, javunkra van és él nekünk. Negyedik elemista koromban a tanító bácsi büntetésül az utolsó padba ültetett. Azt tanította-állította, hogy Újpest – város, s számomra

elképzелhetetlen volt, hogy Budapest tövében legyen egy másik város is. Jelentkeztem, s alighanem a kételkedésemet teljesen kifejező hangsúllyal ennyit mondtam: Újpest – város? Azonnal szedhettem a cókómókom. Befejeződött életem 9. évében az ősbizalom kora. A tanító bácsi pimaszságnak vette. Ahogy Ratzinger leveléből kiderült, ő is pimaszságnak vette, bár a 60-as éveim második felét tapostam már, s ő egy tízessel fiatalabb is volt nálam. Megint vehettem a cókómókomat. Nem akartam pimasz lenni sem a negyedik elemiben, amikor ő született, sem hatvan évvel később, 1987-ben, amikor őmiatta vehettem a cókómókot...

Mondhatom, hogy hiszem, hogy Jézus az Isten fia. Mondhatom, hogy ő mindenben eligazított minket, s az evangélisták hűségesen írták le, amiket mondott. Mondhatom, hogy a római egyház szenthagyományára tévedhetetlenül eligazít engem abban, hogy miként kell értenem Jézus szavait. A tanító bácsinak annak idején csak ennyit kellett volna mondania: Kisfiam, hogy melyik falu s melyik város, azt a belügyminisztérium határozza meg, s már éppen húsz éve (1907) papirosuk van az újpestieknek, hogy ők bizony város. S megnyugodtam volna. A Ratzinger pedig azt írta nekem, hogy papi alpmagatartásból kellene tudnom, hogy minden úgy igaz, ahogy nekem az egyházi illetékesek mondják. Például Lékai, aki közölte velem pár évvel korábban, hogy Gál, Vanyó, Huba hivatalból képviselik számomra az egyház tévedhetetlen tanítását. Ma is hiányzik belőlem irányukban ez az ősbizalom. Nincsen papirosuk a Jóistentől, ahogy az újpestieknek volt a minisztériumtól.

Mi tehát a hit, ha egyszer a személyiségfejlődés következtében az embert elhagyja az ősbizalom? Lehet, hogy az ősmagyarokban érvényesült az ősbizalom, amikor s sámán a tetejetlen fa története kapcsán elmondta, hogy milyen a világmindenség. De bennem már nincs. Miért vagyok akkor római katolikus? Ez a kultúrám. Ez ma az én tetejetlen fám. Ami a hatezer vallás hitvallásában található, azoknak a tételeknek java része igazolhatatlan és cáfolhatatlan. Az enyémben is, a másokéban is. Hogyan igazolható Jézus istensége? És hogyan cáfolható? Nem lehet igazolni, nem lehet cáfolni. Nem is kívánják a kereszténytől. Csak azt, hogy higgye.

Mi tehát ez a hit? Emberhez nem méltó hiszékenység? Mindenképpen veszedelmes valami. Aki elhiszi magáról, hogy birtokában van az igazságnak, s egyedül ő van birtokában annak, az történelmet csinál. Sajnos, nem az Isten Országának történelmét, hanem a

világét, amely Jézus szótárában sátáni jelentésű – a világ fiai. Könnyen olimpiai bajnok lesz a kultúrák között – a népek kirablásában, legyilkolásában. A keresztény népeket ezzé tette a hit. Nem a szeretet erőit, hanem a rablás és ölés erőit fokozta fel bennük.

Nem érdem és nem kiváltság. Nem saját derékségem következménye, és nem is Isten ajándéka, hogy azt hiszem, ami elválaszt engem a világ többi hatezer vallásának hittartalmaitól. Kultúrát is választ az ember, és vallást is. Kultúrát sem választ az ember, és vallást sem. A kultúrát, melybe beleszülettem vagy amelyet választottam, a vallást, melybe beleszülettem, vagy választottam – az ember megbecsüli. Nem objektív értékítélettel, csak szubjektívvá:

*Szép vagy, alföld, legalább nekem szép!
Itt ringatták bölcsőm, itt születtem.
Itt boruljon rám a szemfödél, itt
Domborodjék a sír is fölöttem.*

Lehet számomra nagyon is drága a vallásom, de tudjam, hogy embertársaim számára ugyanolyan drága lehet az övék. Egyetemes emberi jelenség, hogy az ember meg akarja ragadni az őt megteremtő Istent a maga teljes valójában, s kultúránként különböző eredményt hoz ez a megragadási törekvés. *Homo est animal religiosum* (az ember egy vallásos állat) de ahányféle az ember, annyiféle a vallása, s nincs értelme annak, hogy kinek sikerült igaz képet rajzolni Istenről. Lehet csodálni egymást azért, amit meglát a véges ember a végtelen Istenből. De ha pogányokról kezdek beszélni, a következő pillanatban már a kardomat rántatom, s ez biztosan idegen az Istentől.

Az ember vallást teremt – ez a fides generalis. Az ember különböző és különböző vallásokat teremt – ez a fides specialis. S az ember a lelkiismeretében csalhatatlanul tudja, hogy jónak kell lennie, hogy nem szabad azt tennie mással, amit nem kíván magának, hogy úgy kell szeretnie felebarátját, ahogy saját magát – s ez a fides universalis. Általános, sajátos és egyetemes hite van embernek. Ez a harmadik, az e g y e t e m e s az, amely erkölcsi feladatként jelentkezik az ember életében. Ennek a teljesítésén fordul az Isten Ország.

Az elmúlt félszázadban cseheknél, másutt, nálunk, akárhol lehetőségünk támadt ennek a feladatnak a meglátására. A hierarchiák keményen fizettek a meglátásért. Lényegében leeretnekeztek érte. Milyen alapon? Eltérünk vallásunk zsinórmértékétől ebben meg abban meg akármiben. Eltérünk attól, ami az

emberiség életében hatezerféle. Eltérünk attól, ami egyedül igaz, s amivel szemben minden más – tévedés.

Talán azért nem születik felmérés az egyházilag-államilag engedélyezett hazai teológiatermésről, mert akik művelik ezt a teológiát, titkon érzik a fentebbiekben elmondottaknak az igazát? Akkor is kár a felmérés elmaradásáért. A felmérés segíthetne meglátni, hogy bármelyik vallás csak folklór, s Jézus is ezért nem szaporította a vallásokat. Csupán elmondta, hogy mindegyik vallásnak a fides universalis-t, az Istentől az embernek adott egyetemes hittartalmat kell hordoznia, szolgálnia.

.. ..ugyanazt a két kérdést teszi fel. Az egyik: „Igaz-e, hogy az országban nagyon elterjedt a korrupció?”, a másik: „Az ön által képviselt szervezetben vannak-e korrupciók?”. Az elsőre mindenki „igen”-nel, a másodikra mindenki „nem”-mel válaszol...

S a legfontosabb kérdés is előkerül az írásban: *Mit tehetünk mi?*

Sokáig gondolkodtam: írjak, ne írjak. Most is bizonytalan vagyok. Egy, ami írásra indított mégis: szertnék valamit törleszteni a „békítő hang” melletti kiállítás területén elkövetet mulasztásaim terén. -

ILLYÉS GYULA

KÖLTŐK EGYMÁST KÖZT

*Nem lehet tisztességes ember
ki a versírást abbahagyja.
Az igazmondást hagyja abba.*

*A nem-hazudást, nem-csalást
hagyja abba az ilyen ember.
Így állunk, öcsém, bizony evvel.*

*A sorssal se mégysz semmire
viták haragos érve nélkül.
S ha költő hallgat, belekékül,*

*mint kinek fogy a levegője
s véle sápadnak mind, zihálva,
kiknek ő volna nyíló szája.*

*Különös bibliát-idéző
ragály! – De birodalmak estek,
nem kapva lélekzetnyi verset.*

*Szörnyű. De – zengve bárhogy – költők,
kik nem adják ki igazunkat,
rászolgálnak, ha belefűlnak!*

BÓTA TIBOR

MIÉRT A GELLER?...

Bevezetőül néhány gondolat Bandi leveléből:

„Minduntalan elgondolkodom, hogy szabad-e írni, belemenni, ütközni? Sokan olvassák, de alig van érdemi hozzászólás. Sokan maradnak kívülállóak. Miért? Aztán mégis erőt vesz rajtam az elszánás, amit nagyban segít a sok támogató telefon, magánlevél.....

De vannak viták, amit tényleg abba kell hagyni, mert már nem épít, mert már nem szól semmiről..... Meg kellene tudni, miért kap gellert a Bokorban oly sokszor a vita?”

Erre próbálok keresni a választ.

Úgy gondolom, hogy elsősorban vitáink témájától függ, hogy gellert kap-e egy téma, vagy sem. Van néhány „nehéz” téma, mint a szentháromság, a szentségek, Jézus csak ember, az egyház-hűség... amelyek ugyan érzelmeket kavarnak fel, de e témákban képesek vagyunk legalább /talán egyet nem értően, de/ megérteni, tolerálni egymás érveit.

A politikai téma az, amely szerintem jelenleg egyértelműen halálra ítélt téma, amíg változtatni nem tudunk ezen, közös erővel. Mire gondolok? (Először egy kis fogalom/szóhasználat/ tisztázás, annak érdekében, hogy egyről beszéljünk.)

Politika a gyakorlatban

A politikai gyakorlatnak /politizálásnak/ praktikus szempontból /és nagyon leegyszerűsítve/ számomra az alábbi három lehetséges formája tapasztalható meg:

1. Az eredeti értelmű politika (közügyekkel való foglalkozás). Ez a Bokor szinte teljes tevékenységét lefedi (éhezők, hátrányos helyzetűek segítése, a kicsinyek és szegények szolgálata, kiállítás szóban és cselekedetben a rászorulókat, az emberi értékek /pl. béke/ MELLETT (nem valami/valaki ellen!). Azaz röviden megtanulni személyesen/közösségileg a rászorulókat, ill. a kisebb-nagyobb közösségekért élni.

2. Aktuálpolitika. A mai /hazai és világméretű/ társadalmi folyamatok értékelése, az eligazodás/befolyásolás segítése érdekében. Pozitív fogalom lehet, ha az alábbi megfontolások alapján áll:

- legyen képes megőrizni a függetlenségét, helyesebben az általános emberi (számunkra Jézusi) értékekhez igazodását,
- legyen képes belátni, hogy a Jézushoz igazodásnak nem ez az elsődleges fóruma. Azaz lássa be, hogy vannak feladatok, amelyek itt már nem oldhatóak meg, azaz a megoldás más területen keresendő.

3. Hétköznapi (érzelmekkel játszó) politika. Ez lényegében az aktuálpolitika torzult, negatív formája. Ez a politika az érzelmekkel JÁTSZIK, túlfűti az indulatokat, és valamelyik politikai oldalhoz kötődik. Ezzel nem lehet mit kezdeni. Ha enged az ember annak a kísértésnek, hogy – Bandi szavaival – az érzelmi húrokon JÁTSZÓ politika indulatokat gerjesszen benne, ELVESZIK! Ennek a politikának egyetlen célja: a hatalom minél teljesebb birtoklása, és a másik oldal megsemmisítése. Ez folyik világméreteken, és hazánkban is jelenleg. Mindkét oldal a másikat akarja megsemmisíteni, és el akarja hitetni a közemberrel, hogy ez vezet a megoldáshoz, mert a másik oldal a fejlődés és a jólét megteremtésének a legfőbb gátja.

Ebben a felhevült érzelmi állapotban az ész-érvek tehetetlenek, semmi változást nem képesek elérni. Nem azért nem, mert a másik oldalból hiányzik a jó szándék! Mindkét oldalon lévők hiszik és erősen érzik, hogy nekik van igazuk, és nem értik, hogy a másik oldalon lévők ezt miért nem így látják. Ez az indulatokkal átfűtött érzelmek elhiteti az emberrel, hogy amit érez az megkérdőjelezhetetlen. Miért állítom ezt?

Az uszodában, a szaunában hosszabb ideje figyelem az embereket. Hallgatom az időnként megjelenő csoportok politikai témájú indulati kitöréseit, melyek intenzitása – független attól, hogy melyik oldallal szimpatizálnak - teljesen megegyező. Elgondolkodom... nézem az arcukat, figyelem magatartásukat, jó szándékú segítőkészségüket, figyelmességüket az idősebbekkel, vagy előzékenységüket nőnemű embertársaikkal. Ez is teljesen egyforma. Ez a tapasztalat egyre jobban megerősít abban, hogy heves indulataikat valóban őszintének érzik mindkét oldalon, nem rossz-szándékú bosszantás a véleményük. Ilyen felfokozott érzelmi fűtöttség (elnézést a hasonlatért) hasonlóan az Isten-élményhez nagyon erős BIZONYOSSÁGOT képes

adni, amelyet a racionális érv szinte képtelen megingatni. Az ilyen állapotban lévő ember nem azért nem érti a másikat, mert „nem akarja”, hanem mert valóban „nem tudja” még elképzelni sem azt, ami érzelmi bizonyosságában megalkotott képébe nem illik bele. Ilyen túlfűtött emocionális állapotban átélt - az érthetetlen idegenség miatti - frusztrált érzés képes a korábbi erős kötelekeket is meggyengíteni, ellehetetleníteni.

Példát adtam nektek... (Jn. 13, 15)

Mik is voltak Jézus képességéből/lehetőségéből adódó kísértő gondolatai? Nagysággal, hatalommal, erővel rendet teremteni. Milyen csapdát állítottak neki az adópénz kapcsán? 1. Isten, vagy császár? Az ő válasza: Isten és császár (különálló, de egyik sem tagadható). 2. Nemzet, vagy nemzetet-elnyomók? (A korabeli hétköznapi politika kérdése.) A nemzeti érzéssel túlfűtött emberek /Zelóták/ számára Jézus válasza egyértelműen nemzet-ellenes. Még legszűkebb körét is elérte a hétköznapi politika szele. Az őt rajongva/tevesen szerető Júdás így válik, akarata ellenére árulóvá.

Jézus még a provokációk nyomása alatt sem volt hajlandó arra, hogy az adott pillanatban megváltoztathatatlan (római megszállás) megváltoztatására buzdítson. Pláne elítélte az erőszakos változtatás gondolatát. Helyette az ellenségszeretetre buzdított.

A levélváltás kapcsán

A levelek megírásának indítéka/motivációja

Mindkét levél központi kérdése, aggodalmának alapja: viszonyunk az Európai közösséghez. Mindkettő választásra kényszerítő: vagy-vagy.

David Baer professzor gondja a nyugati tábortól való elszakadás, mely legyengítené a szövetséget, és a keleti tábor felé sodorná nemzetünket. Szerinte a nemzeti szuverenitásért folyó küzdelem – a harmadik út – kelet felé vezet, ezért számára a valós nemzeti érdek: igazodni a közös értékekhez. Nem áll szóba az „és”-sel, azaz, hogy az EU és a nemzeti érdekek eltérőek is lehetnek. Pedig még egy egyetértésre törekvő családban is ütközhetnek időnként az egyéni és közösségi érdekek. Az ezek közötti egészséges egyensúly (melyben hol az egyén, hol a közösség érdeke érvényesül) képes csak megtartani az egyén és közösség közötti tartós – mindkét felet kielégítő - kapcsolatot.

Márfi Gyula érsek azért aggódik, hogy „a hatalom és a médiumok nagy részét kezében tartó, élesen keresztényellenes, ultra liberális Európa... megmérgezi” nemzetünket. Ő sem áll szóba azzal, hogy egy adott közösségben/szövetségben mind a közösség, mind a tagok jó értelmű érdekei létező valóságok. Hogy mindkettőnek /egy kölcsönös megegyezésen alapuló egyensúly alapján/ érvényesülni kell ahhoz, hogy

mindkét fél számára, tartósan kielégítő legyen a kapcsolat. Az érdek-egyensúly megteremtéséhez pedig valódi – esetenként a saját érdek feladására is képes - kompromisszum kell.

A levelek stílusa

A professzor levelének stílusa jobban megfelel a közszereplőkkel szemben támasztott követelményeknek. Higgadtabb, visszafogottabb, kulturáltabb.

Az érsek levelét indulat fűti, ezért levelének stílusa nem felel meg a közszereplőkkel szemben támasztott követelményeknek. Általánosító minősítéseket sorol fel a másik oldal jellemzésére. (Egyébként is az indulatok/minősítések a másikban is indulatokat szülnek, és növelik a távolságot, a gyűlöletet a vitapartnerek között. A közszereplők felelőssége ezen a téren is nagyobb.)

Olyan vádakat megfogalmazni általánosítva az egyik oldalra, amelyek mint bűnök/gyengeségek az élet minden területén (mindkét oldalon, a civil és klerikális élet területén is egyaránt) előfordulnak, egyrészt, mint általánosítások soha nem igazak, másrészt, ezeket mindenki igyekszik leplezni, és elutasítja.

Erről egy nagyon találó riport jut eszembe. A riporter minden oldal képviselőinek ugyanazt a két kérdést teszi fel. Az egyik: „Igaz-e, hogy az országban nagyon elterjedt a korrupció?”, a másik: „Az ön által képviselt szervezetben vannak-e korrupciók?”. Az elsőre mindenki „igen”-nel, a másodikra mindenki „nem”-mel válaszol... az összegzés magáért beszél.

A konfliktushelyzet körülménye

Az EU és kormányunk között kialakult konfliktushelyzet szükségszerű, mert léteznek valós érdekkülönbségek is, és sajnos az indulatok még erősítik/mélyíti is a konfliktust. De van a konfliktusnak egy másik nézőpontja is, amit megpróbálok alább kifejteni.

Az EU a nemzetközi nagytőke nyomása alatt áll. Komoly belső gondokkal is szembe kell néznie. Ilyenkor, amikor a problémák több felől is összejönnek, egy paradox helyzet alakul ki. A szorított helyzet miatt a közösség/szövetség vezetőjét/felelősét erősen csábítja az egységes erős-kéz politikája, mert úgy érzi, most átmenetileg nem hiányzik még a tagok ilyen-olyan észrevételeivel is foglalkozni. Ennek következtében a tagok egyéni érdekei sérülhetnek. Pont emiatt még jobban szükség van a tagok által közvetített kontrollra, és az egyéni érdek képviseletére. Ez az egymást erősítő, ellentétes folyamat önmagában is erősen feszültség növelő hatású. Ez látszik az egyik nézőpontból. A másik nézőpontból viszont – minden kellemetlensége ellenére – ez a helyzet, jól jön mindkét oldal számára, mert a viták hevében a saját belső problémákat így el lehet leplezni, és a másikat ki lehet kiáltani bűnbaknak.

Félreértés ne legyen, ezzel nem azt akarom állítani, hogy az EU kifogásai csupán figyelem elterelések lennének, aggályai között vannak komolyan megvizsgálandók is, de JÓL JÖN NEKI, hogy saját belső problémái helyett másról beszélhet.

Még összetettebb a helyzete a magyar kormánynak. Felelős a nemzeti érdek érvényesüléséért, ugyanakkor szüksége van az EU(-tól, a csatlakozási tárgyalásokon a piac megnyitására kiakadott – zsgy.) anyagi támogatására is. A „több segítség, több beleszólás”-tól való aggodalma csak erősíti a saját érdek képviselését, amit az EU egyre türelmetlenebbül visel el. Másrészt hazai gondokkal is szembe kell néznie. A világgazdasági válság hatása, a tőkehiány a társadalmi élet egyre több területén komoly anyagi-elvonásokat tesz szükségessé, emiatt az elégedetlenség egyre erősödik. A kormány is szorult helyzetben van, ezért őt is csábítja az egységes erős-kéz politikája, és előáll a paradox helyzet. Az átmenetileg szükséges(nek vélt?), központosításra törekvő politika miatt megjelenik az egyéni érdek sérülésének lehetősége. Emiatt egyre nagyobb szükség van az igazi kontrollra, és az egyéni érdekek képviselésére. Ennek küzdelme folyik ma hazánkban. Visszatérve az EU-val való kapcsolatunkra. Kormányunk EU-kritikájának egy része valódi, és a nemzetközi nagytőke számára nagyon kényes problémákat feszeget, de számára is JÓL JÖN, hogy a nemzeti önrendelkezésre irányítva a figyelmet a hazai problémák, gondok eltörpülhetnek.

Lehet egyedül is, Európa nélkül?

Elméletileg igen, de jelenleg – az adott körülmények között - szerintem utópia. Semmi realitása. Több szempontból sem. Sem anyagi, sem erkölcsi tőkénk nincs elég hozzá! A szövetségekbe tömörülő világban gazdaságilag egyedül létezni, és boldogulni, erre csak egy anyagiakban-gazdag nemzet próbálkozásának lehet esélye. Ahhoz pedig, hogy partnernek elfogadjanak egy szövetségen kívüli nemzetet, egységes, megbízható, kiszámítható, és egészséges nemzeti öntudattal rendelkező nemzetre lenne szükség (pl. Svájc, Norvégia).

Beszélhetünk-e egységről ott, ahol magyar a magyart másképp gondolkodása miatt minősíthetetlen jelzőkkel képes illetni, és ellenségnek tekinti? A kívülállók számára vajon mennyire lehetünk megbízhatóak/kiszámíthatóak, ahol az egymást követő kormányok minden gond nélkül képesek figyelmen kívül hagyni a korábbi nemzetközi megállapodásokat? Az egészséges nemzeti öntudat megvalósítására valóban nagy esélyeink lehetnének, nagyon sok KÖZÖS dolgot megláthatnánk és értékelhetnénk, ha nem „megosztottan” néznénk a világot. Persze arra is szükség lenne, hogy a tudomány és művészet mindig meg tudja őrizni függetlenségét, és hivatásának éljen.

Mit tehetünk mi?

(A kifelé való teendőinkkel most az idő rövidege miatt nem kívánok foglalkozni.)

- Ha igényt tartunk a „kontraszt társadalom” jelzőre, meg kell próbálnunk másként kezelni a politikai másként-gondolkodást, mint azt a világ teszi. Jó lenne legalább odáig eljutni, hogy indulatok nélkül – egymást megérteni megpróbálva - beszélni tudjunk róla. Ez nem kevés! Melinda nagyon tisztalelkű, jó-hiszemű lélek, azt írja „egy csésze tea mellett...” sajnos én úgy gondolom, hogy jelenleg ehhez néhányunknál „több kancsó tea” sem biztos, hogy elég lenne. Persze Melindának nagyon is igaza van abban, hogy az eldurvult vitákat, a politikai másként gondolkodás miatt megingott /korábban talán szoros/ kapcsolatokat csak személyesen érdemes, lehet rendbe tenni.
- Vegyük figyelembe, hogy politikai témában mindannyian érzelmileg erősen érintettek vagyunk. Ezért kerüljük a sértő/bántó „jól beolvasó” szándékú gondolatok, írások közlését! Tartsuk tisztelőben a másik oldal érzelmeit. (Ne minősítsünk! Ne számoljunk be a másik oldalt lejárato eseményekről /bohócmenet, cinikus „kitüntetések”/. Ne adjuk tovább „csak úgy” /nem-én-írtam/ amit kaptunk!)
- Az egymás érzelmeire figyelés nem azt jelenti, hogy nem fogalmazhatunk egyértelműen és világosan. Nemcsak a minősítés, de az egyértelműen megfogalmazott vélemény is okozhat sebet (az érzelmi érintettségünk miatt). De ez utóbbinak van esélye a begyógyulásra.
- Közülünk néhányan jelezték a levelezésnél tapasztalt szeretetlenséget. Nagyon jól teszik. De ahhoz, hogy hitelesen is tegyék mindezt, többre van szükség. Akkor lesz hiteles a szeretetért aggódásuk, ha bármelyik oldalt ért szeretetlenség/bántás esetén sikítanak.
- A legnehezebb „amit-tehetünk”. Ha valakit közülünk mégsem tud uralkodni indulatain, próbáljuk meg több türelemmel elfogadni, és szeretettel hűteni le a benne /és önmagunkban lévő/ indulatot: megbotránkozás/visszabántás helyett: „ez engem bánt”, „bántják a testvéreimet” jellegű jelzésekkel.

Befejezésül Rónay György a "Szerápcion legendák" c. verséből két sor:

„Ha nincs mit égessen, fegyvertelen a láng.

„, Ezért nincs is pokol Szerápión, ha magadban kioltod.”

Sokan vagyunk a Bokorban, akik hallgatunk, bár kínlódjuk a szeretetlen, minősítő, olykor gyűlölködő hangokat. De amíg felháborít az ilyen hang, tudnunk kell, hogy bennünk is „van még, mit lángra lobbantson”. Ezért hát kezdjük a tisztítást önmagunkon. Daninak igaza van, amikor a testvéri kontrollt megelőzően, elsődlegesen az önkontrollra bízta.

(Sokáig gondolkodtam: írjak, ne írjak. Most is bizonytalan vagyok. Egy, ami írásra indított mégis: szeretnék valamit törleszteni a „békítő hang” melletti kiállítás területén elkövetet mulasztásaim terén.)

Szeretni akaró szándékkal: Bóta Tibor

Éva: *Együtt mentük el és a buszmegállóban beszélgettünk, amikor jött a busz és ő (Gyurka) a mondat felénél felszállt a buszra és elment. Hát ez azért sok – gondoltam. Megvárhatta volna a következő buszt, hogy befejezze a mondatot Sárinak pedig azt mondtam: nézd, te ismered, mondd meg neki, hogy én ennek a mondatnak a másik felét is hallani szeretném. Így kezdődött a tényleges kapcsolat.*

.. *...Sajnos a megismert Bokor-tartalmak nem élnek bennem már olyan dübörgő erővel, hogy hirdetni tudjam "akár alkalmas, akár alkalmatlan". Bokorbeli életem már tiszta haszonélvezés. Talán nem éltem meg igazán, nem vált vérré bennem...*

....*Nem azt mondta: Gyertek, ha van kedvetek, hanem: Ezt csináljuk meg! Nem lehetett nemet mondani. Ez a karizmatikus ember..... és akkor .. elindul az ember és egyszer csak ott egy fal, és ahogy közelebb megy hozzá látja, hogy csak köd.*

FARKAS ISTVÁN

RIPORT BOKROSOKKAL... IDŐTLENÜL HATÓ KEZDETI IMPULZUS

„...a világmindenség egymástól függő események dinamikus szövege. Egyik tulajdonsága vagy alkotóelme sem tölti be az egészet fenntartó alapzat szerepét; mindegyik a többi

alkotórész tulajdonságainak következménye...” Fritjof Capra

Szikrázott a téli nap a Városligetre leesett vastag havon. Csak néhány kutyasétáltató mászkált délelőtt a kopasz platánok alatt. A nyomok már össze-vissza szabdalták a szűz havat, de az úttest fehér volt még, mert napok óta tartotta magát a fagy. Beljebb, a Damjanich utcában már minden fekete volt és latyakos a sózástól. A hangulat is más volt. Valahogy fázósabb, mert a nap ide már nem süttött be. Tudtam róla, mert egy ablakot éppen becsuktak a hatodikon és egy pillanatra felvillant a tükröződése, de csak közvetve érintett. A fénye ott volt, de a melege – az a kevés – már nem. A kétudvaros, gangos ház régi emlékeket idézett fel bennem, amíg vártam, mert Éva leszaladt valahová – kicsit korábban érkeztem.

Udvariasan vezetett be a lakásba, majd a kis kuckójába. Gyurka bácsi Óbudavári odúja jutott eszembe. Csak, ami szükséges... És, egy számítógép. Csönd volt és nyugalom. Egy kicsit még rendeztettem a diktafont és közben lényegtelen dolgokról fecsegetem, majd lassan lecsendesedett minden bennem is.

Próbáljunk meg először arról beszélgetni, hogyan jelent meg Nálad az a kezdeti impulzus, ami a mai napig eltartott, és ami újra és újra felújul az évek, évtizedek során. Hogyan kezdődött Neked az a nagy kaland az életedben, amit ma már Bokornak nevezünk?

Nehéz már a közösségben. Amikor valaki mély hangon zárt szájjal beszél – úgynevezetten elmélyülten imádkozik – akkor semmit sem hallok a készülékkel – kezdte Éva és rögtön magamra is vettem, hiszen mély hangon sokszor zárt szájjal szoktam dörmögni főleg akkor, ha úgy érzem, valami fontosat mondok. Persze nem így indult - folytatta. 14 éves koromban, 48-ban kezdődött az egyetemisták által létrehozott cserkészeknél, az utolsó két évükben, mielőtt feloszlatták őket. Lelkiatya szükségessége, Sík Sándor versek a tábortüznél, önévelés, Franklin naptár, lelkigyakorlatok és minden szép és jó, ami ezzel kapcsolatos. Ott érttem meg, hogy nem a szemüveg számít, ami nagyon zavarta a hiúságomat, hanem az, hogy ember légy. Gresz Sári, aki ennek a csapatnak tagja volt, épp Szegeden járt egyetemre és ott találkozott Gyurkával, aki az egyetemi lelkész volt. Ez abban az időben volt, amikor Kolakovits jött Rómából. Sári az első csoportszervezésben már benne volt. Közben a cserkészetet feloszlatták, de egy tízfős mag együtt maradt és ezt Sári, mikor Pestre visszakerült készen találta egy csoport megszervezéséhez. Az egész csoport Juhász Miklóst választotta lelki-atyjának. Szóval hihetetlen jó közegbe kerültem, amit akkor igazából még fel sem fogtam. Talán ötven táján volt egy nyári lelkigyakorlat. Profi módon volt megszervezve,

mert akkor már bujkálni kellett – minden nap más helyen, váltott előadókkal. Gyurka feljött Debrecenből és a teológiai részt vezette. A Szent Háromságáról beszélt. Mai napig emlékszem a szavaira, azt mondta: „A Szent Háromság olyan, mint egy kör, amihez a mi életünk érintő egyenesként közelít. Halálunkkor találkozik vele abban a pontban, ahol érinti.” Rónay György beszélt a keresztény irodalomról, Forrai István szervezte a zenei részt, szóval rendkívül nagy hatással volt rám ez a lelki gyakorlat. Így indult el az egész. Itt találkoztam először Gyurka bácsival. Aztán a kapcsolat megszakadt, de úgy érzem ez volt az a kezdeti impulzus, ami aztán megadta a folytatásnak is a lendületet. Aztán gyorsan férjhez mentem. Bár Debrecenben tanára volt, férjem nem nagyon kedvelte Gyurkát, hiszen ugyanolyan erősakarátú, határozott ember volt ő is és ez az egész valláskérdés nem is érdekelte.

61-ben folytatódott a „kaland”, amikor a szüleimnél voltam Mátyásföldön és Gyurka éppen ott helyettesítette a mátyásföldi papot. Egy teljesen szokványos vasárnapi gyónásra bementem a gyóntatószékbe, ahol éppen ő gyóntatott. Nem tudtam, hogy ő az, és ott, egy teljesen szokványos gyónás alatt valami olyan Szentlélek élményem volt, mintha kézzel fogható tömörségben ott lett volna és ott áramlott volna. Amikor kijöttem és letérdeltem imádkozni, csak ezt tudtam kérni: édes Istenem áldd meg ezt az embert, mert érzem, ő mindenképpen a Te küldötted. És az az érdekes, hogy Gyurka is emlékezett később erre a gyónásra.

Elhallgattunk. Még ennyi idő után is érezhető volt annak a találkozásnak a hatása itt, most, köztünk.

64-ben folytatódott, amikor szintén egy vasárnap Gábor fiammal voltunk misén és akkor kijött Gyurka és egy melléköltárnál kezdett misézni. Nem ismertem meg, de éreztem, hogy nekem át kell mennem ahhoz az oltárhoz, ahhoz a paphoz és miséhez. Gábor fiam nem értette. Korábban beszélgettünk arról, hogy a hangyák az illatuk alapján találják meg egymást, így csak odasúgtam neki: „Tudod, az illatút”. Akkor sem értette és nem is kérdezett semmit, de jött. A mise után bementem a sekrestyébe és eléje álltam: Bulányi Györgyöt keresem – mondtam. Meglepődött, mert nem ismert meg. Akkor már nagyon óvatos volt, mert akkor voltak azok az élményei, hogy ismerősei átmentek az utca másik oldalára, ha meglátták. Megadta a Tempó telefonszámát és kért, hogy ne mondjam meg a nevemet, ha keresem, csak annyit, hogy én vagyok a négygyerekes Évike. Engem féltett, de nem értettem, nem tudtam mire vélni a viselkedését. Bizalmatlanságnak vettem és úgy döntöttem, hogy akkor én ezt nem erőltetem. Két év múlva Greszéknel

találkoztunk újra, amikor már ez a nagy óvatossága kezdett csökkenni. Együtt mentük el és a buszmegállóban beszélgettünk, amikor jött a busz és ő a mondat felénél felszállt a buszra és elment. Hát ez azért sok – gondoltam. Megvárhatta volna a következő buszt, hogy befejezze a mondatot Sárinak pedig azt mondtam: nézd, te ismered, mondd meg neki, hogy én ennek a mondatnak a másik felét is hallani szeretném. Így kezdődött a tényleges kapcsolat. Adott időpontot, itt lakott a Nagy Lajos király úton és elmentem hozzá beszélgetni.

Ez a történet nekem ténylegesen arról szólt, amit gondoltam és kértem, hogy beszélj róla. Egy kezdeti impulzusról, ami egy ajándék egy ember életében. Ahogy mondtad: nem tudom mi lett volna velem, ha nem találkozom a cserkészekkel. És aztán sorban a többi, mintha kézen fogva vezettek volna egy másik dimenzióban, mert közben a hétköznapi életed zajlott: férjhez mentél, gyerekeid születtek, dolgoztál, stb. Az a bizonyos érintő elindult a kör felé.

Igen. Akkor egyszer megkérdezte, mondd, miért kell neked négy gyerek mellett dolgoznod? Jó kérdés volt, de hát éppen a négy gyerek miatt kellett dolgoznom. Akkor költöztünk ide, ebbe a nagy lakásba, ami százhusz négyzetméter és férjemmel azt terveztük, hogy átalakítjuk, és olyan fizetővendég szobákat alakítunk ki, ami akkor divat volt, hogy a fizetésünket kiegészítsük. Egy bökkenő volt, hogy nem volt rá pénzünk. Akkor elmondtam Gyurkának, aki egy kis gondolkodás után azt válaszolta, hogy ő ad hozzá kölcsönt. De, kérdeztem, mi lesz, ha nem tudjuk visszafizetni? Akkor száradjon a te lelken, hogy más nem kaphat belőle – mondta. Otthon megbeszéltem és anyámék vállalták a garanciát. Nem adta egyben ide a pénzt, hanem mindig csak annyit, amennyire szükség volt. Ez volt a segítsége ahhoz, hogy itthon maradhassak a gyerekekkel, hogy ne kelljen elmennem dolgozni. A havi törlesztés adta az alkalmat arra, hogy hónapról-hónapra találkozzunk. Akkor, 68-ban született Kati lányom is és akkor már elkezdődött a csoportok szervezése is: Terikének, Jóskának mutatott be. Amikor a vendégszoba kész lett meghívtam az ismerőseimet és Gyurkát is egy kis vacsorára. Ildi kolleganóm volt a kórházban és ő segített nekem a vacsorakészítésben. Itt ismerkedtek össze. Együtt mentek el... És a dolog ismét körbe ért. Elindult egy újabb érintő a kör felé. Az Ildi is megragadt.

Ahogy hallgatlak, minden olyan simának, gördülékenynek tűnik, így elmesélve. Nem voltak ebben mégis buktatók? Persze minden olyan lépés, ami átmenetileg elválasztott téged ettől az úttól ilyen akadály volt, amit, ha nem is tudatosan, de egy

észrevétlenül működő vonzás hatására legyőztél. Azért mégsem lehetett ennyire sima.

Persze, hogy nem volt. Nem is kicsik voltak a zökkenők. Csak egyet említek, ami talán a legnagyobb volt. A férjem féltett. Nem volt benne, látta a világot és feltett, féltette a családot és nem engedélyezte a csoportba járást. 70-ben elment Olaszországba dolgozni, és megígértem neki, hogy Gyurkával csoportos munkában nem fogok részt venni. Gyurka bácsi körül létrejött egy nőkből álló csapat az úgynevezett hölgykoszorú: Andi, Ildi, néhány szerzetesnő, egy nagyon jó kis közösség. Később kiderült, hogy az egész miattam volt, mert a többiek már mind valamilyen csoportot vezettek. Amikor férjem visszajött megmondtam neki, hogy ha Bulányival valami baj lesz, én akkor sem fogom azt megúszni akár csoportban vagyok, akár nem, mert ahol őt nyilvántartják, ott nyilvánvalóan minden kapcsolata is fel van vésve. És akkor legyintett egyet: „menj, ahová akarsz” - mondta. Persze azt tudni kell hozzá, hogy én is mindent lehetővé tettem számára, amit csinálni szeretett volna. Így kerültem az Öregek II. csoportba, 71-ben.

Nagyon furcsa, hogy ezek az események, amiket felsoroltál, mint meghatározó pontjait annak a bizonyos kezdeti lendület indította folyamatnak, csupa olyanok, amik mellett gond nélkül el is mehettél volna. Kellott ott lenni valamiféle külön figyelemnek, kíváncsiságnak részedről. Olyasmire gondolok, mint ami a magvető példabeszédben szerepel. Nem az útszélre gondolok, hanem a köves talajra és a bozóra. Mintha az egész ezt megelőző életed erre a magra készült volna fel, vált volna a próbák során jó földdé ennek a magnak a számára. Nem te csináltál valamit és nem is Gyurka bácsi, hanem lassan – mindennek ellenére és mellett – elkészültetek erre a találkozásra, erre az együttműködésre, aminek az eredménye, jelenlegi Te magad, most erről beszámolsz nekem.

Igen. Ehhez hozzá tartozik az is, hogy Gyurka egy nagyon erős, meghatározó személyiség volt. Őt nem lehetett figyelmen kívül hagyni. Vagy azonnal követte valaki, vagy vissza-vissza tért hozzá, amíg végül bele nem akadt, vagy messze elkerülte miután találkoztak. Személyes vonzásával szedte össze az embereket. Az eredmény azzal a személlyel is összefüggött, akivel találkozott.

Ugyanakkor ezekből a nagy személyes vonzásokból idővel, néha nagy személyes taszítások származtak, de talán ez is törvényszerű, hiszen mellette nőttek fel és idővel megtalálták a saját útjukat. Sok sértődés, megéyebek, de ez talán már sokkal később volt.

Módszerei nem voltak kíméletesek. Emlékszem Szigetszentmiklóson a fűtetlen templomban képes volt a dermesztő hidegben fél órát is prédikálni! Akkor még az egész abszolút katolikus alapon folyt. A Hűségimában hangsúlyos volt az egyházhűség: „Ígérem, hogy hűséges leszek Egyházadhoz, tőle kaptam mindent. Átala Ismertelek meg Téged, Jézusom Mindig a Te arcodat keresem benne, és egész életemet szolgálátára szentelem.”

A KIO szemlélete hihetetlenül felszabadított engem. Egyszer valamilyen ünnepre lapokat írt mindenki neki és ezt összeállítva adtuk át ajándékként. Én azt írtam, hogy amit neki igazán köszönhetek az a lelkiismereti szabadság. Otthoni neveltetésemben minden valódi probléma megoldása a pap volt. Meg kellett vele beszélni, és amit ő mondott az úgy volt. Ez alól szabadított fel, de egyben nagy felelősséget is adott. A szabadsággal együtt jár a felelősség. Nem mondhatok akármikor, akármiről, akárkinek és nem is szaladhatok máshoz a válaszokért. Ha rosszul, rosszkor vagy rosszat mondtam, azzal nekem kellett számolnom és kijavítanom, valahogy rendbe tenni. És hát az egész szemléletváltozás, a KIO...

Nézzük most meg, hogyan alakult a kezdeti lendület hatása akkor, amikor már csoportban voltatok. Nyilván változott a csoport, elmentek, jöttek újak és ez rendszerint – úgy tapasztaltam – nehézségekkel jár együtt, próbára teszi a csoport összetartozási érzését és új feladatokat ad: bevezetni egy újat a formális dolgokba, a fogalmakba, elősegíteni a megnyílását, stb. Hogyan segítette azt az alapelveket, ami egyik cél is volt mindig a Bokorban, hogy mindenki szedje össze a maga tizenkettőjét.

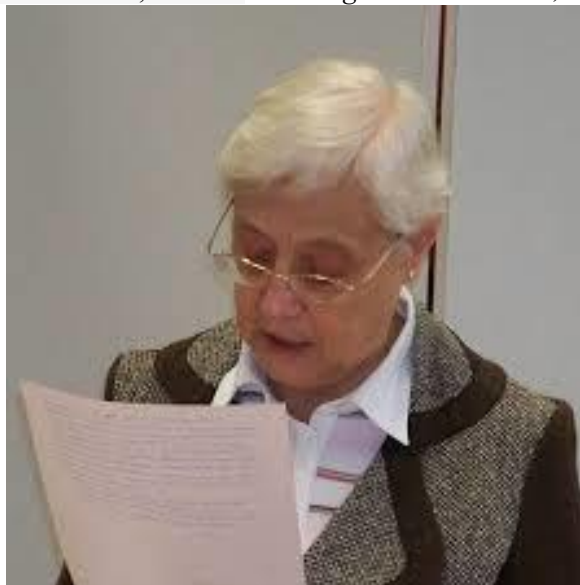
A kezdeti – cserkészből maradt – társaságból sohasem lett Bokor társaság. Csak egy házaspár maradt, majd azok is kimaradtak. Nemcsak a kimaradás és az újak a probléma egy csoportban, hanem például valaki nagyfokú süketsege is. Emlékszem volt olyan lelkigyakorlat, amelyen fölváltva ültünk mellette – már a nagyothalló mellett – és felváltva írtuk a lényeges mondatokat számára. Igen, változott az Öregek II is. Gyurka bácsi otthagyta és Andi vette át a vezetését. Aztán Andi meghalt és átvették Karcsiék, akik aztán szintén meghaltak. Azóta hivatalosan nincs vezető. Imre a lelki összetartó az adminisztratív dolgokat meg én csinálom. Ezek óriási veszteségek voltak. Ugyanakkor fluktuáció is volt, bár az még Gyurka idejében. Akkor jöttek például Marci és Éva, akik hihetetlen gyorsan belenőttek a csoportba. Ők azok, akiket láttam igazán felnőni és elmélyülni. Nyilván az életük segítette ezt, de talán a csoport is. Náluk nyilvánult ez meg számomra a leghatározottabban.

Azt mondd, hogy láttad őket belenőni, felnőni és elmélyülni. Lehetséges ezt a csoportozást úgy csinálni, hogy ne látsódjon semmilyen változás valaki életében? Szerintem lehetetlen, hogy ne hasson valakire és a körülötte lévőkre és a világra az a hosszú, éveket tartó küzdelem, ami a csoportozással együtt jár. Ha nem hat, akkor valami gond van ezzel a csoportba járással.

Érdekes. Igen, így van. Mégis vannak olyanok, akik már eleve felnőttek voltak és úgy jöttek közénk. Például Imre. Persze mondhatod, hogy a papok más eset, de talán még az ő szemlélete is változott. Andi is egy nagyon erőteljesen két lábon álló valaki volt. A sok életbeli megpróbáltatás biztosan változtatott rajta, de számomra nem látszott meg kifelé, mert mindig is érettként tudtam felnézni rá.

Jöttek-e újak, kívülről. Valaki gyereke, vagy csak valakinek az ismerőse. Hogyan maradt fenn a csoport a sok változás ellenére?

Mindenkinek, aki jött hozzánk volt valamilyen katolikus előélete. Olyan nem jött, aki csak úgy beesett – ha erre gondolsz. Fiatalok nem jöttek. Valaki gyereke sem. Nem is szerencsés, ha a gyerek ott van, amikor például közgyónás van. Zoliék jöttek, akik fiatalok. Ők kérték, hogy közénk járhasanak, mert Marciékhoz kötődtek. Vidékről jönnek négyszer vagy ötször egy évben és mindig vagy egyik vagy másik, ritkán együtt. Valahogy így alakul most az életük, nyilván a gyerekek miatt. Ők érzik is ezt a feszültséget, már hogy mi öregek vagyunk hozzájuk. Nekünk viszont nagyon jó, mert friss levegőt hoznak, amikor jönnek. Gabi egy nagyon sokoldalú és határozott személyiség és Zoli is. Ismered nyilván Gabi ajánlóit a Bokortévén. Közvetlenek, természetesen, érzékenyek a dolgokra. Nagyon jó, hogy ott vannak. Van egy Vegyesnek nevezett csoport is, amit annak idején Andi vezetett, de nagyon sokan kihaltak belőle. Azt mondtam Imrének: tudod mit, eljövök én is hozzáatok. Azóta oda is járok. Így vagyunk ott nyolcan. A másikban, az Öregek II-ben 9-en. Az én leadó csoportomban már csak négyen, kiháló korban. Azért vagyunk együtt, mert az egyedüllét miatt szükség van egy kis egymásra irányuló szeretetsugárra. A hűség számomra megélésre kötelező fogalom.

Szeretnék egy ronda kérdést feltenni – ha akarsz válaszolsz rá, ha nem, hát nem... Gyurka bácsinak állandóan fájt, hogy nem szerezzük meg a saját tizenkettőnket. Tényleg „csak” egy családi vállalkozás ez a Bokor, vagy csak még nem találtuk meg a formáját annak, hogy szélesebb körből, külsőkkel is ismerkedjünk, barátkozzunk, csoportokat hozunk létre? Hiszen a Bokor életvitel, életszemlélet, életmód egy hatalmas dolog és a legnagyobb hiánycikk a mai világban?

Ebből az van, hogy családon belül sem megy. Van azért több család, akik igazán minden tagjában és egészben is élenjárnak, együtt. Még ott sem megy maradéktalanul, ahol minden adottság, lélek, képzettség, erő megvan. A többi családnál pedig nem is látszanak a gyerekek. Néha fel-feltűnnek, aztán eltűnnek. Az enyémekek közül is kettő volt Bokorközösségben, de most már másutt érdekeltek. Sajnos a megismert Bokor-tartalmak nem élnek bennem már olyan dübörgő erővel, hogy hirdetni tudjam "akár alkalmas, akár alkalmatlan". Bokorbéli életem már tiszta haszonélvezés. Talán nem éltem meg igazán, nem vált vérré bennem...

Csodálkozva néztem rá. Amiről beszélt eddig abban, igen benne volt az, hogy kapni is kell, hiszen másképp nem lehet adni, de ennyire azért nem kellene semmibe venni a kezdeti impulzus élet átalakító hatását. Ez túlzott szerénység. Akkor nem értek valamit - mondtam. A Bokorünnep tele volt fiatalokkal, fiatal tizen- és huszonevesekkel.

Talán ismerősök, barátok voltak. Nem ismerem őket.

Ha így van, akkor hogyan megy tovább, nem a forma, mert az mehet, hanem az ügy, a munka – ahogy Jézus nevezte?

A munka olyan embereken fordul, akiknek karizmájuk van. Nem akarok neveket említeni, de olyanokon fordul, akiknek az adottságaik megvannak a vonzáshoz. Voltak ilyenek, akik elmentek, például Gyusza és vannak most is ilyenek, például a Gyuri, aki, mint egy jehova tanúja, még a vonaton is vonzza az embereket. Vagy Laci és Bandi, aki sok embert elért. Náci is összehozta a maga népét, és az első, második nemzedék több tagja. Én magam nem tudtam. Csoportomat is Lacitól örököltem. Hát igen. A Domi és a Rezső tér tele volt emberekkel. Hihetetlenül nagyhatású ember volt. Most is nagyon

keményen és előrelátóan ő viszi a Bokrot. Ha ő nem kapja össze az embereket, akkor nagyon megsínylette volna Gyurka halálát a Bokor. Szóval potens, karizmatikus emberekből egyre kevesebb van. Ugyanakkor ott a kettes régió. Száz ember, két KV-képviselővel. Csupa fiatal, akiknek nőni kell. Két éve a Bokorünnepet ők csinálták és nagyon jól. Nem érzik még az erejüket, családot alapítanak, tanulmányaikat végzik. Türelem kell hozzájuk még. Például a Berci – nagyon értelmes, jó adottságú, jó gondolkozású fiatalember. Jobban kellene aktivizálni. Gyurka értett ehhez. Nem azt mondta: gyertek, ha van kedvetek, hanem: ezt csináljuk meg! Nem lehetett nemet mondani. Ez a karizmatikus ember. Valaki a Gyökerben mondta minap, hogy ha nem lett volna a Bokor csoportrend, hogy készülni kell, előadni, szervezni, akkor negyed annyit sem lenne képes megtenni. Fel kell nőni! A feladatok növelik meg az embert: kapd össze magad és csináljuk meg! Ha nem sikerül az nem számít. A munka számít. És ha sikerélmény van, akkor a következő már könnyebb és lesz önbizalmod. Ezt kellene a Fiatalokban növelni. Én is inkább lökdöső vagyok, mint hogy magam menjek bele, de amikor előjött ez a Bokortábor ügy, hát... A közösséghez tartozás, az ilyen közösséghez tartozás élményét mégiscsak a Bokortábor adja meg. Hát nem tudtam megállni és jelentkeztem... és aztán még jelentkezett ez is, az is és most már tizenöten vagyunk. Itt van megint ugyanaz a kezdeti impulzus, csak kicsiben. Meg kell szólítani személyesen az embereket, nem drótposta vagy plakát! Ahogy Bőjte Csaba mondta egyik Bokortáboron: elindul az ember és egyszer csak ott egy fal, és ahogy közelebb megy hozzá látja, hogy csak köd.

Még egyet kérdezek. Nekem állandóan visszatérő kérdésem, hogy mit lehet egy ismeretlen fiatalembernek mondani, ha rám talál, miért jöjjön el egy csoportba, egy közösségbe és miért pont ebbe? Te mit tudnál mondani neki azon kívül, hogy gyere el közelem?

Ehhez egy szektás adottság kellene, ami nekünk nincs meg. Ott vannak nyitott gyülekezeti programok, ahol ezeket az újakat azonnal átölelik. Egy ilyen kis, zárt közösségben ez nem megoldható. Próbáltuk mi is a Bokorportán filmvetítés vagy az Ökocsoport, de nem jöttek. Ha egy szektába bemész, akkor szeretettel megfognak, körülvesznek, azonnal megérzed a légkörét. Van ismerősöm, aki, ötven éven felül katolikus múltját otthagya csatlakozik egy ilyen közösséghez. Ezek persze nem töltetkező gyülekezetek, hanem leadók, de hatalmas a vonzásuk olyanokra, akik a közösség melegére vágnak. Ezekben látványos szeretetlégkör van. Mi is abban vagyunk a mi kis közösségünkben, de kívülről jövővel nem tudunk mit kezdeni. Györgyiné is jelentkeznek a Bokorportálon és

nincs, kihez küldje, hova hívja meg őket, nincs, aki felkarolná, bevezetné, növelné és alkalmassá tenné a közösségi munkára. Pedig itt van minden érték, minden érték elérhető, hozzáférhető, van szeretet is, munka is és együttérzés is. „Tanítvánnyá lenni és tanítvánnyá tenni” – ahogy Gyurka bácsi mondta. Megmaradnak ezek a szlogenek a fejben és a szívben is. Igen valamit ki kellene nyitni, de ehhez is idő és ember kell.

Aztán már csak beszélgettünk, úgy szabadon locsifecsztünk, mint akik már évek óta ismerik egymást. Valamit meséltem Neki az életünkről is, hiszen adatokat alig tudunk egymásról. És az adatok fontosak. Felírta a drótpostacímét és telefonszámát is. Elbúcsúztunk abban a tudatban, hogy kicsik és nagyok, erősek és gyengék mind testvérek vagyunk Isten Országában. És vége. Elváltunk. Elváltunk?

GROMON ANDRÁS

RAJONGÓ VAGY REALISTA?

„Ha csak akkora (Istenbe vetett) bizalmatok lesz is, mint a mustármag, és azt mondjátok az eperfának: Szakadj ki tövestül, s verj gyökeret a tengerben! – engedelmeskedni fog nektek” (Lk 17,6). Ilyen kijelentést hallva az emberben könnyen fölvetődik a kérdés: **Rajongó volt-e Jézus?** Nem nehéz ugyanis elképzelni, hogy aki ilyet mond, annak csillog a szeme, kicsit eszelős a tekintete, patetikus a hangja, hevesen dobog a szíve, valami túlvilági tűz árad belőle (mint Pasolini *Máté evangéliuma* című filmjének Jézusából).

Érdeemes átlapozni az evangéliumokat, azt keresve, vannak-e még Jézusnak hasonló megnyilatkozásai. Felszínes kereséssel is rábukkanhatunk vagy két tucatra:

„Az idő betelt, elközelgett Isten országa (Mk 1,15); az Úr lelke van rajtam, ő küldött engem (Lk 4,15-19); Jónásnál nagyobb van itt... Salamonnál nagyobb van itt (Mt 12,38-42); ne legyetek gondban étel, ital, ruha, lakás miatt: nézzétek az ég madarait és a mezők virágait (Mt 6,25-33); kérjétek és kaptok, keressetek és találtok (Mt 7,7-11); adjatok, és adnak majd nektek is (Lk 6,38); ne vigyetek az útra tarisznyát, se két ruhát: megérdemli a munkás az ellátását (Mt 10,10); ha megütik a jobb arcodat, fordítsd oda a másikat is; ha elveszik a kabátodat, add oda az ingedet is (Mt 5,38-42); ha a szemed tévútra visz, vájd ki; ha a kezed tévútra visz,

vágd le (Mt 5,29-31); boldogok a szegények, a szomorkodók, a szelídek, az irgalmasok... (Mt 5,3-10); ti vagytok a föld sója, ti vagytok a világ világossága (Mt 5,13-16); a jó földbe hullott mag hatvanszoros, százszoros termést hoz (Mt 13,8); a mustármag hatalmas bokorrá terebélyesedik (Mt 13,31-33); az elvetett mag termést hoz, akár alszik a gazda, akár ébren van (Mk 4,26-29); ha a nekem hozsannázók elhallgatnak, a kövek fognak megszólalni (Lk 19,40); ég és föld elmúlhat, de az én tanításom nem veszti érvényét (Lk 21,33)..."

Ha aztán az ember még egyszer átlapozza az evangéliumokat, az a benyomása támad, hogy **Jézus mégiscsak realista volt:** a valóságot ismerő és tudomásul vevő, józan és két lábbal a földön járó, a határokat elismerő, a tényleket tisztelő ember:

Van sziklára alapozott, de van homokra épített ház is (Mt 7,24-27); a magok nemcsak jó talajra hullanak, hanem kitaposott útfélre, kövekre és tövisre közé is, és terméketlenek maradnak (Mt 13,1-7); a búza mellett konkoly is nő, s ez a világ végéig így lesz (Mt 13,24-30); az uralkodók zsarnokoskodnak, s ráadásul jótevőknek hivatják magukat (Lk 22,25); miatta halálra adja majd testvér a testvérét, apa a fiát (Mt 10,21); a madárnak fészke van, a rókának odúja, de az „emberfiának” nincs hová lehajtania a fejét (Mt 8,20); sehol sincs a prófétának kevesebb becsülete, mint a saját hazájában és rokonai között (Mk 6,4); egész Izraelben nem akadt senki, akinek akkora (Istenbe vetett) bizalma lett volna, mint egy pogány katonának (Mt 8,10); nem kell a népnek sem az askéta, sem a természetesen viselkedő tanító (Mt 11,17); Isten követéit rendre megverik, megkövezik, agyonverik (Mk 12,1-5); „mindnyájan megbotránkoztok bennem” (Mt 26,31)...

Ilyeneket olvasva az ember hajlamos lesz azt gondolni, *hogy akkor talán az első csokor idézeteit sem „rajongó módon” kell értelmezni,* és hogy Jézus realista, józan, normális ember volt, akit érdemes követni.

Ettől azonban még föltehető a kérdés: ***Mire ment Jézus a saját (Istenbe vetett) bizalmával?***

Feltételezni lehet ugyanis, hogy amit Jézus tanított, azt maga is gyakorolta-élte, és amit másoktól elvárt, azt ő is csinálta. Feltételezni lehet tehát, hogy megvolt benne az általa említett „mustármagnyi bizalom” (rég, rossz fordításban: hit), amivel ha bír valaki, és azt mondja az eperfának: Szakadj ki tövestül, és vesd magad a tengerbe!, engedelmeskedni fog. Mit ért el Jézus a maga

– nagyon úgy tűnik, nem is mustármagnyi – (Istenbe vetett) bizalmával? Milyen eperfákat szakított ki tövestül? Milyen hegyeket mozgatott meg (Mt 17,20; vö. Mk 9,23!)? Mit ért el a maga idejében és környezetében? Mit ért el a történelemben?

A maga idejében és környezetében kétségtelen eredményt és sikert jelentettek a gyógyításai. Aztán kész, vége. *Amiért jött, amit akart, ami az élete volt, abból nem lett semmi.* Nem hogy a tömegek, közvetlen tanítványai sem fogták föl a tanítását, hogy annak megvalósításáról ne is beszéljünk: újra és újra rangvitákat folytattak (Mk 10,35-40), tüzes istennyilat akartak lehívni a nekik szállást nem adó szamaritanusokra (Lk 9,54), később aztán jön az Ananiás és Szafira-eset (Csel 5,1-11), a veszekedések, széthúzások (Csel 15), és hogy igehirdetésük milyen messze esett Jézusétól, arról jobb hallgatni (ld. például az Apostolok cselekedeteinek Péter-beszédeit).

S a történelemben? Az, hogy a világot nem váltotta meg, hagyján – bár mintha valami ilyesmi lett volna a célja; *az emberiség gátlástalanul haladt tovább az erőszak és a pusztítás útján,* és a 20. században elérte eddigi csúcsteljesítményeit. De mi lett követőiből, az egyházból? Először annyifelé szakadtak, ahány felé lehetséges volt, aztán elkezdtek kígyót-békát kiabálni egymásra; közben elkezdtek dörgölni a hatalomhoz; majd kiegyeztek a hatalommal, végül átvették a hatalmat; ettől kezdve tüzzel-vassal irtották a „belső ellenzéket”, majd kellően megerősödvén, a „külső ellenséget” is (a történelem mindaddig legnagyobb, Hitlerét vagy Sztálinét is fölülmúló népirtása – az „indianok” likvidálása – egyházi áldással történt). *Így lett az egyházból a történelem legtartósabb és legerősebb diktatúrája,* mind elméletében, mind gyakorlatában meghazudtolva „alapítóját”.

Ami jézusi mégis történt a keretei között, az mindig a hivatalos egyház ellenére, vagy legjobb esetben passzív tűrése mellett történt. Ami a kereszténységben „sikersztorivá” tudott lenni, az mindig vagy az elvi fanatizmus győzelme volt („ortodoxok”), vagy a légvárakat építő álmodozóké, vagy a primitíveké – legjobb esetben pedig karitatív mozgalmaké, de csak súlyos jézusi hiányosságok árán (még Assisi Ferenc és Teréz anya esetében is).

Ezek után még izgatóbb a kérdés: ***Mit érthetett Jézus azon,*** hogy „eperfákat a tengerbe parancsolni” vagy „hegyeket mozgatni” – feltételezve, hogy ő maga rendelkezett a „mustármagnyi bizalommal”? Ha a vizsgált szakasz (Lk 17,5-6) szövegösszefüggése

hiteles lenne, azaz eredetileg is a 4. versben foglaltak előzték volna meg (ami nem valószínű, annál is kevésbé, mivel ugyanez a gondolat Máté evangéliumában egészen más kontextusban jelenik meg), akkor sejthetnénk valamit: Ott azt mondja Jézus, ha hétszer (gyakorlatilag: végtelenszer) megbántanak, hétszer bocsáss meg (gyakorlatilag: végtelenszer)! Mire a tanítványok kérték volna: Növeld bennünk a bizalmat! mert – tegyük föl – úgy érezték, lehetetlenség saját erejükből a végtelenségig megbocsátani. Erre mondta volna aztán Jézus: Ha csak akkora bizalmatok lesz is, mint a mustármag, még a lehetetlenre is képesek lesztek – ti. még arra is, hogy határok nélkül megbocsássatok.

Egy következtetést azonban biztosan levonhatunk az 5-6. v. szövegösszefüggéséből: Jézus úgy gondolta, a szóban forgó bizalmat (akármit jelentsen is az) **nem lehet kívülről kapni**, nem adhatja nekünk vagy növelheti bennünk senki; ő sem, Isten sem. Vagy van, vagy nincs. Pontosabban talán: vagy létrehozuk magunkban, vagy nem. És úgy vélte, akinek sikerül összehoznia egy mustármagnyit – az „hegyeket mozgathat” vele.

(1998)

.. ..a szeretet egyúttal az ember és az Isten kétoldalú szövetségének egyetlen erőtartáléka. Ha kivész belőlünk, nincs, mi fönntartsa többé ezt a szövetséget. – mármint, ha a mi szeretetünk vész ki, akkor a kétoldalú viszony bizony felbomlik. Kérdés, őszintén: Mit szeressünk Istenben, igazán, szívből?

HEGYI BÉLA

ISTEN EGYEDÜL VAN

Isten nem halt meg, amint azt elkeseredett filozófusok és botcsinálta ideológusok állították, nem is alszik, amint azt hízelgő vulgármaterialisták, akik vacillálnak hit és nem-hit között, szeretnék bemagyarázni a gyanakvó tömegnek. Hogyan is térhetne nyugovóra,

amikor az ember folytonosan megzavarja, fölveri pihenéséből, tüzet okád földre és égre? Talán fáradtan ledől néha egy-egy csillagkerevetre, talán elnyújtózna egy-egy galaxis tövében, de fáradtsága nem ereje gyöngüléséből fakad, relaxációja nem lehet felfrissítő kikapcsolódás, mert el-elborzad embere láttán, annak gaztetteitől, hamisságától, torzulásaitól. Nem, Ő nem ilyet teremtett. Nem az állatvilágba visszasüllyedő lényt. Várt és várt évmilliókon át, hogy végül mégiscsak az lesz belőle, aminek szánta: saját képe és hasonlatossága a glóbusz méreteiben. Annyi, de annyi lehetőséget adott eddig a javulásra. Reménykedett, hogy ebből az ösztönös bűnözöből idővel nem válik tudatos gonosztevő, hanem – fölismerve cselekedeteinek következményeit, istentelenségének járványát – meggyógyítja önnönmagát, s békét és harmóniát hoz a világegyetembe. De mindennek az ellenkezője történt. Hiába küldte tanúként előbb Buddhát, utána Jézust, hátha testet öltött szavai hitelesebbek és meggyőzőbbek, nem hittek egyiknek sem. A Magasságbéli türelemmel viselte a szörnyű háborúkat, a természet gyilkolását, az űr gőgös hódítgatásait, ami olyan óriási összeget emészt föl, hogy ezzel megszüntethető lenne planétánkon az éh- és szomjhalál, a hajléktalanság, s megállítható a flóra és fauna pusztulása.

Az ember kiégett, lelkét vesztett, csökkent lény lett, akiből kifogyott a szeretet, a megértés, a jövő féltésének aggodalma. Hekatombákat tervez, s hajt végre rafinált módon, élvezettel, egyre nyíltabban, a média szolgálatát is igénybe véve, hadd lássák, nem fél senkitől és semmitől, sőt közönsége szemébe nevet, mert neki hatalma van, megbízása az öldöklésre, kínzásra, nyomorításra. Úgy tűnik, a borzalmas 20. századnál is szörnyűbb századot készít, mert bár még az elején vagyunk, máris túltettünk az előzőnek kezdetén, és a folytatás iszonyatai ímhol kirajzolódnak. Istenünk belebetegszik ebbe. Erőnléte csakis tőlünk függ. Immunrendszere lassan csődöt mond, mert legfőbb energiája, a szeretet, amit mi küldhetünk neki innen láthatatlan impulzusokon, éteri frekvenciákon, sugárzásokon át, el- apad. Az ima, a jóra valóság, a cselekedetek humanitása, egymás befogadása, a megbocsátás, a kölcsönös tisztelet, a készséges hála – kifogyóban. A Magasságbelit nem fűti az ember szeretetmennyisége és minősége, az az erőforrás, amely nélkülözhetetlen összekötő bázis Isten és ember között. Hiányosan érkezik a vitalitáshoz szükséges táplálék.

Elhagyta Őt a világ. Hiába ragaszkodott hozzánk mindezidáig, hiába kérlelt, parancsolt, rimázkodott,

figyelmeztetett, nem tudtuk szeretetünkkel sem feltölteni, sem megvigasztalni. Isten egyedül maradt ön- magával. Hú társa, az ember hátat fordított Teremtőjének. A hit is beszűkült: vagy konvencionális, vagy hierarchiális, de nem mozgalommá vált, szakralizált tevékenység, melynek középpontjában Jézus áll. Hogyan is lehetne, amikor papjai közül egynéhányan – az Ő nevében, s palástjában – politikai propagandát üznek, nemegyszer mise keretében, agitációt folytatnak anyagi juttatásokért, hatalmi pozíciókért, s híveiket olyan kötelmekkel sújtják, amelyeket önmagukra nézve nem tartanak előírásosnak. Az imádság háza, mely mindenkié, így válik maga is kirekesztővé, személyválogatóvá, ahol csak bizonyos politikai kurzus támogatóit látják szívesen.

A sötétség hadoszlopai, melyeket Hamvas Béla a káli juga, a fekete korszak jöveteleként idéz föl, megdöbbentő következetességgel fogják át a Földet, kontinensnyi területeket árasztva el, nem kímélve senkit és semmit, sem embert, sem természetet, sem intézményt, sem szentséget, megmérgezik az emberi értelmet, összekuszálják az érzelmeket, tönkretesznek az ápolt viszonyokat, egymás ellen fordítják a családok tagjait, ellenséggé ugrasztják össze a barátokat, az állatokat és a növényeket támadásra indítják uraik, fogyasztóik és fogva tartóik ellen, mígnem az örült tehetetlenség, a csillapíthatatlan gyűlölet és az istentelen rettegés olyan fegyvereket ad az emberek kezébe, amelyekkel képesek romba dönteni a világot. Kérdés, akkor előlről kezdődhet-e a történelem, vagy az ember, mint olyan végképp leszerepel Isten képzeletében és az univerzumban?

Sokat, nagyon sokat beszéltünk s beszélünk a szeretetről. Főképp a humán tárgyokban, az egyházi prédikációkban, az emberi kontaktusok szóvirágaiban. De vajon mindig komolyan gondoltuk-e? És legkivált: Úgy is cselekedtünk-e? Bizonyára mindig megrekedtünk a szavak, a szép udvarlások és hamis tisztességek szintjén. Miképp jutottunk volna el különben a totális hanyatlás ciklusáig, ehhez az utolsó határállomásig? A véghelyzetig, amikor a mindenség összeesküdni látszik ellenünk? Ketten maradtunk: Isten és az ember. Semmi nem köt minket semmihez, csakis az Ő jelenléte, agilitása, megbocsátó teljessége bír megoldással és magyarázattal. Kiprélhetünk magunkból még egy kis szeretetet, hogy dinamizmust kölcsönözzünk ennek a relációnak, de nem csalunk-e megint? Nem ígérgetünk-e, mint eddig is számtalanszor? Nem az érdek, a pillanatnyi menekülés késztet-e, hogy most, sarokba szorítva – cunamiba,

sárba, éhezésbe, epidémiába, tűzözönbe, vérbe és verítékbe kényszerítve, mikor már „az ember végképp terhe lett a Földnek” – fogadkozunk és könyörögünk? Szeretetünk az egyetlen, amit önként áldozatul kínálhatunk, a valódi, őszinte, tágan mért szeretet, hogy kizökkentsük Istent monumentális magányából. A gyöngédség, a jóra való hajlandóság keringését beindítsuk ebben a kolosszális közlekedőedényben, mely közte és köztünk áramoltatja kötésünk molekuláit, meg- akaszthatatlanul. A szeretet, amely mára már unalmas közhely lett, és elcsépelt regénytéma, miközben táplálja ezt a teremtői viszonyt, a szeretet egyúttal az ember és az Isten kétoldalú szövetségének egyetlen erőtartaléka. Ha kivész belőlünk, nincs, mi fönntartsa többé ezt a szövetséget.

MIKLOVICZ LÁSZLÓ HOMÍLIA...

Nagycsütörtöki igeliturgia Felsőpetényben

Köszöntés:...

A hagyományos felfogásban a Nagycsütörtök esti liturgiájában az Eucharisztia alapítására emlékezünk, az Utolsó Vacsora felidézésével, amikor Jézus maga köré gyűjtötte tanítványait. A szentírási olvasmány felidézi az egyiptomi kivonulás éjszakáját, amikor az angyal megkímélte az izraeliták házeit, mert a bárány vérével megjelölték az ajtófélfákat. A húsvéti lakoma áldozati báránya Krisztus előképe: saját testét adja értünk, vére pedig megszabadít a bűntől, az örök haláltól. Nagycsütörtöknek éppen ezért ünnepélyes és örömteljes hangulata van. Nagycsütörtök az Egyház legősibb ünnepei közé tartozik.

Az ősegyházban ezen a napon fogadták vissza a bűnbánókat. A nagycsütörtöki evangéliumban halljuk, hogyan mosta meg Jézus tanítványainak lábát. Ez a cselekedet örök időkre szóló példaadás, hogyan kell egymást alázatos szívvel szolgálni. Ennek emlékére a püspök vagy a pap megmossa az arra kiválasztott emberek lábát. A lábmosás szertartásában Jézus példájára emlékezik az Egyház. A lábmosás a szolga feladata volt és Jézus szolgává tette magát.

A jelképek az utolsó vacsora örömének hangulatát idézik. Ezért van a pap fehér miseruhában, ezért szól a mise elején az orgona, ezért van virág az oltáron; ezért szólalnak meg Dicsőségre minden templomban a harangok, a csengők, az orgona, de a Glória után elnémulnak nagyszombat estig. A mély gyász jeléül ezután csak a kereplők szólnak. A harangok

„Rómába mennek” és megjelennek a szomorúság, a fájdalom jelei is. Megrázó ellentét, hogy Jézust azon az estén árulják el, amelyen szeretetének legnagyobb jeleit adja.

A liturgia utáni oltárfosztás, amikor eltávolítanak az oltárról minden díszet még a terítőt is, Jézus elfogatására és szenvedéseire emlékeztet. A szertartás végén a csend is jelzi a Jézus szenvedésével együtt érző fájdalmat. Az Oltáriszentséget ilyenkor a mellékoltárhoz viszik: ez Jézus elfogatását, elhurcolását jelképezi. Csendben fejeződik be a szentmise, a végén nincs áldás.

Most pedig mind ezek tükrében bánkódjunk mulasztásaink listája fölött, hogy tisztultabb szívvel vegyünk részt a ma esti szertartáson!

Gyónonom a....

-Hitünk szerint irgalmaz nekünk a szeretet istene és megbocsátja mulasztásainkat és hibás lépéseinket. Köszönjük irgalmas szeretetét, amelyre és egymás irgalmára is rászorulunk.

Ének: Uram irgalmazz

Dicsőség...

Imádkozzunk: Szerető Atyánk! Jézusunk tanítása segítségével vezess minket a szeretet országa közösségébe! Jusson el az itt jelenlévő petényi testvérek kicsiny nyája oda, ahová előttünk ment Jézus a mi pásztorunk és tanítónk, aki Veled él, szeret és megbocsátja a hibáinkat! Amen

Olv: Kiv12, 1-14 Most pedig értő figyelemmel hallgassuk Mózes könyvéből azt a történetet, amely elmondja hogyan élte meg a zsidó nép az Egyiptomból való szabadulás első mozzanatát. Vegyük észre, hogy az akkori ember Istenképe mennyire különbözött Jézus Istenképétől és remélhetőleg a mienktől is.

Zsoltár:

Szentlecke: 1Kor.11,23 A szentlecke nagyon tanulságos: egyrészt Pál testvérünk bevallja, hogy magánkinyilatkoztatás alapján tanít, másrészt kiderül, hogy számára nem a megtestesülés a fontos, hanem Jézus halála és föltámadása. Egyébként egészen hitelesen számol be az utolsó vacsora történéseiről, ami arra utal, hogy mégis csak beszélgetett a tizenkettővel.

Ev: Jn 13,1-15.

Most pedig a hagyományos felfogástól eltérően és Jézus szemléletébe jobban beleilleszkedő módon szeretném az utolsó vacsora üzenetét kibontani. A lehetséges legjobb értelmezés érdekében tudatában kell lennünk annak, hogy az „eucharisztia alapításának” gesztusai és szavai *hosszú és bonyolult* hagyomány folyamatán mentek keresztül, s ebben döntő szerepet játszott a liturgikus gyakorlat, illetve Pál hatása: az ő leírt teológiája már kb. 15-25 éve meghatározó volt, amikor az evangéliumokat leírták!

Az első mozzanat, amit értenünk kell: elmondta az asztali áldást: „Légy dicsőítve Urunk, Istenünk, te, aki kenyéret sarjasztasz a földből!”

Az asztali áldás folytatása a szokványos fordítással: „Ez az én testem a mely értetek adatik (adok)”. Feltételezhetően eredeti formája Lukács evangéliumában olvasható: „*Ez vagyok én, értetek adva [Istentől].*” A szenvedő szerkezet itt is Istenre utal, tehát a mondat második felének alanya nem Jézus, hanem Isten: ő adja Jézust a tanítványokért. Az „Istentől adott” kifejezés egyszerre vonatkozik a jelre (a kenyérré) és a jelöltre (Jézusra), hiszen Jézus nem egyszer hangsúlyozta, hogy Isten küldte őt, és bízta meg feladatának ellátásával.

A hívő zsidók szemében a kenyér Isten naponkénti adománya az ember számára, hogy megegye, és általa éljen. A kenyér nem önmagáért létezik, hanem másokért. – Lukács és János szerint is Jézus ugyanezen a vacsorán tanítványai szolgájának nevezte magát, s ezt fejezte ki jelképesen a Jánosnál imént olvasott lábmosás is. Ez a gesztusa és szava egy lépéssel tovább megy, de tanítványai könnyen megérthették: „Isten értetek, a ti javatokra adott engem nektek, hogy úgy *éljeteK belőlem-általam*, ahogy a kenyér által éltek biológiailag”, és ezt könnyen kiegészíthettek kimondatlan, de az ő lelkületének megfelelő elvárásával: „Éppígy legyetek ti is »kenyér« egymás és mások számára, éljeteK *teljesen* egymásért és *másokért!*”

Szó sincs tehát itt a Pál apostol elképzeléséről (1Kor 11,29 ... „Tehát vizsgálja meg magát mindenki, s csak úgy egyék a kenyérből és igyék a kehelyből, mert aki csak eszik és iszik anélkül, hogy megkülönböztetné az (Úr) testét, saját ítéletét eszi és issza.) és a János-evangélium képes beszédének (6. f. Jézus ezt mondta rá: „Bizony, bizony, mondom nektek: Ha nem eszitek az Emberfia testét és nem isszátok a véré, nem lesz élet bennetek.) „materialista” félreértése nyomán kialakult téves felfogásról, mintha Jézus „átváltoztatta” volna a kenyéret testévé (s a bort vérévé), ráadásul úgy, hogy az az „átváltozás” láthatatlan maradt – ahogyan maguk a tanítványok sem változtak át (láthatatlanul) sóvá, amikor azt mondta nekik: „Ti vagytok a föld sója”. Az effajta „varázslás” idegen volt Jézustól, valakinek a testét enni vagy véré, inni pedig olyan iszonyat (és szigorú tilalom) volt a zsidók szemében, hogy Jézus fejében meg sem fordulhatott, a tanítványok pedig borzadva rohantak volna ki, ha Jézus mégis ilyesmire utalt volna.

Sokkal nagyobb és megrázóbb „titokról” van itt szó (amit nem szükséges és nem lehet felülmúlni semmiféle „szentségi átváltoztatással”): *az önmagát teljesen másoknak és másokért ajándékozó emberi élet „titkáról”, amely Istenből kiindulva az emberi szíveken keresztül képes Isten országává „átváltoztatni” a világot.* Persze nem csodaszerűen, hirtelen, hanem „természetesen” és fokozatosan, ahogyan a kovász alakítja át tésztává a lisztet. Jahve, az „Értetek vagyok”

-Isten (2Móz 3,14) ennek érdekében adta Jézust „kenyérként” a tanítványoknak és mindenkinek.

Ez az „új szövetség” *szeretetszövetség Istennel*, aki élettörvényét a szívekbe írja, *szeretetszövetség Jézussal*, akit Isten kenyérként ad a tanítványoknak (és mindenkinek), és *szeretetszövetség a tanítványok között*, akiknek „egyazon pohárból kell inniuk”, vagyis testvérként-nővérként kell viselkedniük egymással és minden emberrel. Ezért is könnyű belátni, hogy „Isten országa” azonos az „új szövetséggel”, a szeretet szövetségével, hiszen Isten országa nem más, mint a szeretet országa.

Talán azt is mondhatjuk, hogy a nagycsütörtök a szolgálat szentsége is. A tanítványok lábának megmosása prófétai tett volt Jézustól. Azt akarta kifejezni, hogy kölcsönösen odaadó szeretettel szolgáljuk egymást és ezzel megvalósítuk az Isten Országát ezen a földön. Kívánom is a kedves testvéreknek, hogy nap-mint nap felvállalják ezt a szolga szerepet és örömük teljék benne. (Gromon András szentírás magyarázatát is felhasználva)

Weöres S. Rongyszőnyeg

Én is világot hódítani jöttem,
s magamat meg nem hódíthatom,
csak ostromolhatom nehéz kövekkel,
vagy ámíthatom és becsaphatom.
Valaha én is úr akartam lenni;
ó bár jó szolga lehetnék!
De jaj, szolga csak egy van: az Isten,
s uraktól nyűzsög a végtelenség.
Hívek könyörgése.

Szerető Atyánk! Úgy tekintünk reád, mint az élet forrására és táplálójára. Köszönjük a gondoskodó szeretetedet, amely leginkább abban nyilvánult meg, hogy tanítót küldtél gyermekeid számára, országodnak a legjobb tanítóját. Ő azon fáradozott, hogy megtanítsa bennünket arra, hogy a szolgáló szeretet az igazán boldogító és Istennek tetsző viselkedés.

A mai szentírási üzenetekből is próbálunk tanulni és a vasárnapunk megszenteléseképpen eljöttünk ide a templomba. Mint jó testvérek, így is szeretnénk kifejezni a Hozzád tartozásunkat és az összetartozásunkat. Erőt és bölcsességet szeretnénk meríteni a liturgiából. Erőt a jó tettek véghezviteléhez, bölcsességet a jó szó megfogalmazásához és kimondásához.

Köszönjük, hogy küzdelmes életünk táplálására nem csak a tanítást kaptuk Jézusunktól, hanem a kovásztalan kenyérben is itt maradt közöttünk, hogy ilyen módon is az éltető forrás legyen azok számára, akik követni akarják őt. A követői pedig szintén betöltsék a kenyér szerepét azok irányában, akik isten igazságára és az Ő országára éheznek.

Letérdelve erősítsük meg hűségünket a szerető Atyánk és a kockázatos küldetést elvállaló Jézusunk iránt. A csendben ajándékozzuk meg a szeretet Istenét a feltétel nélküli bizalmunkkal.....

A Miatyánk azoknak az imája, akik számára Isten mindenkit feltétel nélkül szerető "Abba"; akiknek az a legfontosabb, hogy Isten lelkülete átjárja őket; hogy a Szeretet országa megvalósuljon a Földön azáltal, hogy megteszik az Ő akaratát. A Miatyánk azoknak az imája, akik kérik és veszik az ehhez szükséges szellemi-lelki kenyeret és maguk is ilyen kenyérré akarnak válni; akik kérik Isten bocsánatát a maguk bűneire és ugyanúgy megbocsátanak az ellenük vétkezőknek; és akiknek az a legfontosabb, hogy hűségesek maradjanak a szeretet keskeny útjához.

... és mindezek után, akár egymás kezét is megfogva, mint jó testvérek méltó módon szólíthatjuk a teremtőnket úgy, ahogyan Jézus is tette: Abba, Atya. Mi Atyánk.....

Az úr békéje legyen veletek! Bocsássatok meg szívből egymásnak!

Isten báránya

Íme az Isten báránya, íme, aki elveszi a világ bűneit. Boldogok, akiket meghív asztalához Jézus és még inkább boldogok, akik el is fogadják ezt a meghívást.... Uram nem vagyok méltó, hogy hajlékomba jöjj hanem csak egy szóval mond és meggyógyul az én lelkem.

Áldozás... ének

Ima: Szerető Atyánk! Visszaemlékeztünk az utolsó vacsorára, amit Jézusunk együtt fogyasztott el a barátaival. Ő azt szerette volna, ha ez az emlékvacsora lelkükbe ég és soha nem felejtik el, hogy az egymás szolgálata teremti meg a földi Isten Országát.

Mi sem szeretnénk ezt elfelejteni és életünket a szolgáló szeretet megvalósítására akarjuk felhasználni, Krisztus tanítása szerint, aki él, éltet és szeret az idők végtelenségéig.

Oltáriszentség átvitele. oltárfosztás...

Juhász Gyula: Az utolsó vacsora

János a Mester nagy szíven pihen,
E tiszta szíven, e csöndes szíven
Pihen, de lelke a holnapra gondol
S fiatal arca felhős lesz a gondtól.

Mély hallgatás virraszt az asztalon.

Az olajfák felől a fuvalom
Hüsen, szomorún a szobába téved,
Be fáj ma a szél, az éj és az élet!

Tamás révedve néz a mécsvilágra,
Péter zokog és árvább, mint az árva,
Judás se szól, csak apró szeme villan,
Remegve érzi: az ő órája itt van!

Csak egy nyugodt. Nagy, sötétkék szemében
Mély tengerek derús békéje él benn.
Az ajka asztali áldást rebeg
S megszegi az utolsó kenyeret!

KOVÁCS LÁSZLÓ

HALÁL ÉS ÉLET...

1. Ének:

2. Köszöntelek Benneteket Húsvét vigíliáján, a mi Húsvétünnepelésünkön: A Úr legyen veletek!

Halál és élet – erről szól a húsvéti történet. Azt tudjuk, hogy van számunkra itt a földön az élet és halál, ez a földi életünk. De a halál után van-e élet, ez mi gyötrő kérdésünk.

Mostanában köreinkben sűrűn kerülget bennünket a halál, fokozottan merül fel, hogy igaz történet-e a húsvéti hí r: Van a halál után is élet!

3. A nagybőjt végén kezdjük húsvétolásunkat a bűnbánattal: Bánjuk meg bűneinket!... Szeressen minket a mindent adó Isten, bocsássa meg bűneinket, és vezessen bennünket kis életünk után a nagy Életbe...

4. Ének: Kyrie...

5. **Imádkozzunk!** Istenünk, akit a vallások az élet és halál urának tartanak, add meg nekünk, hogy Jézusra hivatkozva Édesapánknak szólítsunk, és ne félelemmel és rettegéssel gondoljunk Rád, hanem bizalommal, mert Te élsz és szeretsz örökkön örökké.

6. Evangélium Márk könyvéből (15,42 – 16,7)

7. Biológiai életünk élet, melynek vége a halál. Örök életünk élet, melynek kezdete a halál. Ez utóbbiról szól a húsvéti történet. Az előbbi a tapasztalati világunkba tartozik, az utóbbi a hiedelmek, vagy szépen mondva a hitek világába. Az előbbiről van tapasztalatunk, de az utóbbiról van-e, lehet-e bizonyosságunk?

1) Élet és halál

Nézzük hát az első történetet a **születéstől a halálig**. *Népmesék* szólnak az ember életéről, melyek minden mesében az ember győzelmével végződnek. A legkisebb fiú legyőzve minden akadályt végül elnyeri a királynő kezét, és megkapja az öreg király országát.

A *Jézusmese* is ilyen történet. De minden más embermesénél különösebb, mert valós történet, melyben az *eszményi ember* képe bontakozik ki előttünk. Van számunkra egy világ, mely lényegében a *vevésre*, szerzésre rendezkedett be. Ebbe a világba születik be egy kis ember, aki egy barlangistálló jáslától a rabszolgák akasztófáig egy *más* világ

eszményét képviseli és éli meg. Ez az eszmény ellentéte annak, amiben él. A mi zsargonunk szerint az *adás* eszménye ez az eszmény. És ez a kis ember képes egész életét a körülötte lévő világgal szöges ellentétben lévő eszményeket megvalósítva élni és meghalni.

Jézus élete a betlehemi istállótól a golgotai keresztségvilági szemmel kudarcos élet, egy totális csóddal. A mese vége viszont totális győzelemről tudósít. Aki az életét is odaadja a maga eszméiért és eszményéért, az totális győzelmet arat. Legyőzi még a halált is!

A halál a változó világban elkerülhetetlen. De nem mindegy, hogy milyen életet zár le és milyen tartalommal jut el valaki a halálig. Jézus a kereszttű végén, a rabszolgák akasztófáján, híven addigi életéhez egy utolsó adással adta oda életét: „*Atyám, a te kezébe adom lelkemet!*” (Lk. 23, 46.) És ő ezzel ország-világ előtt nyerte el az életet, az Atya világának életét. Az Országot, melyet földi életében magában hordott és valósított.

Ha Jézus életét így fogjuk fel, akkor érthető a Jézus történet sikere, hogy 2000 év után most is tudunk róla és komoly tényező az életünkben.

Mert azoknak azok számára, akik szemüket az eszményekre szegezik és életüket megpróbálják az „*agere kontra*” (tenni az ellenkezőjét) szellemében a „*másvilági*” eszményt élni ebben a világban, az adás világát a vevés világában, azok tapasztalati úton tudhatják és élhetik meg az új élet és új világ valóságát és boldogságát.

2) Halál és Élet

Lássuk a másik történetet.

Húsvét nem csak egy embermese, egy kisember győzelmé a világ gonoszsága fölött az élet és halál közti úton, hanem győzelem a halált követő örökélet pályán is.

Amíg a népmesék a születéstől a halálig a küzdő ember sikeréről szólnak, a mítoszok a túlvilágról beszélnek. A feltámadásmítoszok a halál utáni életről.

A húsvéti történetben az asszonyok hajnalban üres sírra találnak. A sírban egy ifjú közli a hírt: „*Jézust keresitek? Nincs itt. Feltámadott!*” Jézus valóságos embermeséje itt folytatódik az üres sírral, az asszonyokkal, a tanítványokkal és a húsvéti hittel.

Állítólag három téves hit van a feltámadással kapcsolatban. Az egyik, hogy Jézus meghalt és csak a *szelleme* él tovább. A másik, hogy Jézus csak a tanítványok *képzeletében* támadt föl. A harmadik pedig, hogy meghalt, de *tetszhalott* volt, akit újraélesztettek.

Eszerint az első elképzelés testetlen eszmévé oldja fel a feltámadás tanát, a második vallási képzelgés tárgyává teszi a feltámadást, a harmadik tagadja a halált, hogy megőrizze Jézus emberi azonosságát.

Tudjuk, hogy Pál előbb foglalkozott Jézus feltámadásával, mint a három szinoptikus evangéliuma. Ő a feltámadás tényével akarja bizonyítani, hogy van

élet a halál után, és Jézus csak elsője a feltámadásnak, vagyis mi is feltámadunk. A páli tan világsikert ért el, és megnyugtathat minket is a halál utáni életről. Hiszen azt az állítást, hogy nincs túlvilág, mert nem jött onnan vissza még senki, Jézus feltámadása megcáfolja.

Szeretném hangsúlyozni azt, ami az említett hitekben közös. Aki azt tartja feltámadásnak, hogy Jézus szelleme él tovább, az a szeretet eszméről beszél. Aki az emberek képzeletében létező Jézusról beszél, az is a szeretetet hirdető Jézusra gondol. Aki tetszhalálból, vagy valóságos halálból való feltámadásban hisz, Jézus önfeláldozó szeretete mellett áll ki.

Szeretném Pál testvért saját szaván fogni. Kénytelen leszek Pál szeretethimnuszát idézni: „*Most megmarad a hit, remény, szeretet. Ez a három. De köztük legnagyobb a szeretet!*” (1. Kor. 13,13.) Bizony Pál testvérnek abban igaza van, hogy szép a hit, szép a remény, de ne feledjük a legszebb és a legnagyobb valóság: a Szeretet!

Ha valami bizonyosságot akarunk magunknak a halál utáni életről, akkor nem a hitek, remények, mítoszok táján kell keresgelnünk, hanem a körül a Jézus körüli eszmék és Jézus által hirdetett ország körül, mely egész életét hitelessé tette és bátran belevitte még a halál szakadékába is, mert tudta, hogy az „öreg király” nemcsak ezen a földön, de azon túl is neki adja az Országot.

Ez a szeretet ebben a földi világban is valóság, de abban az új dimenzióban tökéletes módon valósul. Az a fajta szeretet ez, és az a fajta boldogság, melyet itteni életünk ritka pillanataiban mennyországi boldogságnak élünk meg.

--- Húsvétnek nem a hite, nem a reménye, hanem a szeretet tapasztalati ténye lehet bizonyíték Istenre, Jézusra, Isten földi és túlvilági Országának valóságára. Ha valami szubjektív bizonyosság létezik, akkor ez a másvilágra utaló legfőbb érték léte. Éljen hát a Húsvét: a kis és nagybetűvel írt *Szeretetlét ünnepe!*

2019. Húsvét

MANDICS GYÖRGY, - M. VERESS ZSUZSANNA
BOLYAI JÁNOS JEGYZETEIBŐL
CÍMŰ KÖNYVBŐL

Ami elmúlt, már változhatatlan:
csak a Jövő a tőlünk függő lehet foglalatosságaink
célja.

Ezért csak a múlt letörlése alap a Jövőnek

A maguk szabadnak vélőknél szabadabb a rab,
ki felismerte s nem érinti az adott határokat.

A falaknak füle van, s a füleknek fala.
De mit ér, ha felzúg a föld s az ég szava.

Nem elég bizonyítani, Keresztül is kell vinni.
Nem az elemi ügyeket, a szerkezetet kell orvosolni

Nem szabad a Térből az Időbe cselezni
az Éden mézesmadzagával.

Nem szabad, hogy egy álom meglopja jelenünket.

Labdázni az Isten terheivel könnyű, a Mindenséget
megváltani,
ám felemelni egyetlen csepp könnyet bírnak-e a
szavak szárnyai?

Ezért mondom én: gazdagok azok, akiknek kérdéseik
vannak,
s a legszegényebbeknél szegényebbek, kiknek csak
válaszaik.

A handwritten musical score for guitar, consisting of eight staves. The notation is dense and complex, featuring many sixteenth and thirty-second notes, often beamed together. The score is written in treble clef. Dynamic markings include *cresc.* (crescendo) on the first and second staves, and *sf* (sforzando) on the second staff. There are also some markings like *v* (accents) and *f* (forte). The music is arranged in a way that suggests a specific fingering or technique, with some notes appearing to be written in a non-standard order. At the bottom right, there is a date *XII. 1990* and the signature *Git. Wolanc*.